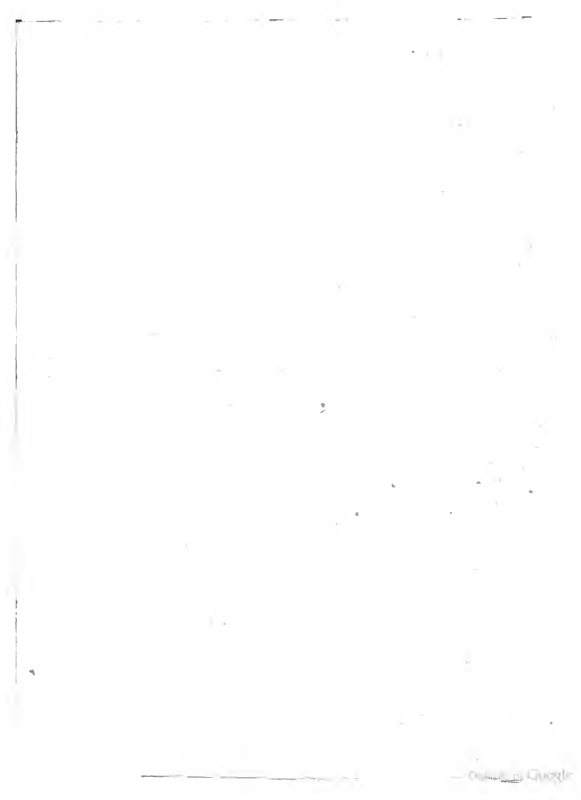

XVII. A.

23.

P. 245.

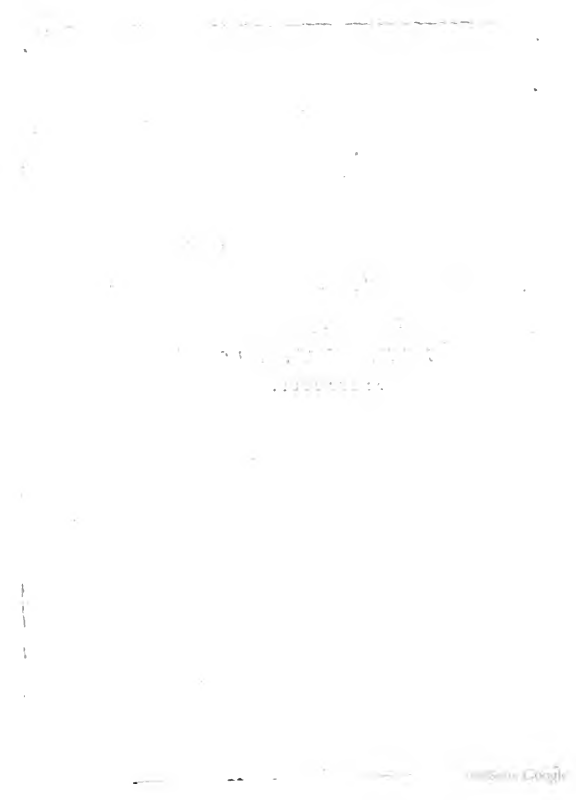

I U L I A N I

CAESARINI

DISSERTATIO

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ.

IULIANI CAESARINI

S. R. E. DIACONI CARDINALIS

DE INSERENDA IN SYMBOLUM PARTICULA FILIOQUE

DISSERTATIO ANEKAΔOTOΣ

H A B I T A

IN CONCILIO FLORENTINO.

EX MSS. BIBLIOTHECAE

CAESAREAE MEDICAE LAURENTIANAE

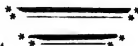
EXUIT

ET NUNC PRIMUM EX GRAECO LATINE REDDIDIT

RUDESINDUS ANDOSILLA

PRESBYTER BENEDICTINUS

CONGREGATIONIS VALLIS UMBROSAE.

FLORENTIAE MDCCLXII.

EX TYPOGRAPHIO MOÛCKIANO.

Cum approbatione.

A L E X A N D R O
A L B A N I O

S · R · E · CARDINALI · PROTO DIACONO
EIVSDEM · QVE · BIBLIOTHECARIO
CLEMENTIS · XI · PONTIFICIS · MAXIMI
FRATRIS · FILIO
VIRO · ET · DIGNITATE
ET · GENTIS · ALBANIAE · GLORIA
ET · VIRTVTVM · SVARVM · PRAESTANTIA
LONGE · EMINENTISSIMO

Q V I

IAM · INDE · AB · ADOLESCENTIA
MAXIMIS · SEMPER · DATIS
DOCTRINAE · PRVDENTIAE · INTEGRITATIS · QVE
D O C V M E N T I S
PATRVO · SVO · FELICITER · TVM · REGNANTI
IDONEVS · IN · PRIMIS · VISVS · EST
CVI · MVNVS · INIVNGERET
BONONIAE · OBVIAM · EVNDI
FRIDERICO · III · DANIAE · ET · NORVEGIAE · REGI
VT · PONTIFICIS · NOMINE
GRATIORA · EI · HONORIS · ET · OBSERVANTIAE
PRAESTARET · OFFICIA

R O M A M • D E I N D E • R E D V X
 T O T V M • S E • D E O
 A T Q V E • E C C L E S I A E • C O N S E C R A V I T
 C O G I T A T I O N E S • Q V E • O M N E S • S V A S
 A D • C H R I S T I A N A E • F I D E I • S P L E N D O R E M
 V E R I T A T E M • D E C V S
 P R O P A G A N D V M
 T V E N D V M Q V E • C O N V E R T I T
 I T A Q V E • I N • S A N C T I O R E S • M A G I S T R A T V S
 S V M M I S • H O N O R I B V S • C O O P T A T V S
 E G R E G I S • A T Q V E • I N L V S T R I B V S • F A C T I S
 R E B V S • Q V E • P V B L I C I S
 E T • D O M I • E T • F O R I S • P R A E C L A R E • G E S T I S
 I N • G E R M A N I A • D I F F I C I L L I M I S • T E M P O R I B V S
 A D • G R A V I S S I M A • N E G O C I A
 A P V D • I M P E R A T O R E M • C A R O L V M • V I
 P E R T R A C T A N D A
 E L E C T V S • E S T
 Q V O • I N • M V N E R E • S E D V L O • A C • S T V D I O S E
 C A T H O L I C O R V M
 V E R A E • Q V E • R E L I G I O N I S • C A V S S A E • I N S E R V I V I T
 D E M V M • A B • I N N O C E N T I O X I I I
 I N G E N T I • B O N O R V M • O M N I V M
 P L A V S V • E T • L A E T I T I A

DIACONVS • CARDINALIS • RENVNCIATVS
IN • AMPLISSIMIS • PRAEFECTVRIS • AC • DIGNITATIBVS
SIBI • CONLATIS
DEI • GLORIAM
CONTINENTER • PROMOVIT
APOSTOLICAE • SEDIS • VTILITATEM
ADAVXIT
ECCLESIASTICA • IVRA
ACERRIME • DEFENDIT
QVOD • RELIGIONIS • SVAE • PARTEM • ESSE • CENSUIT
HISCE • INMORTALIBVS • MERITIS
TANTAM • APVD • REGES • AC • GENTES • OMNES
EXISTIMATIONEM • AVCTORITATEM • QVE
SIBI • COMPARAVIT
VT • A • CAESARE • P. F. AVGVSTO
CVM • SVMMA • POTESTATE
REBVS • APVD • SANCTAM • APOSTOLICAM • SEDEM
PROCVRANDIS
DATVS • FVERIT
REX • SARDINIAE • POPVLI • QVE • OMNES
QVI • SVB • EIVS • IMPERIO • SVNT
EVM • SIBI • IN • VRBE • ROMA
PATRONVM • ELEGERINT
PLVRIMAE • QVE • NATIONES • CIVITATES

CONLEGIA · RELIGIOSI · VIRI
SODALITIA · ACADEMIAE
SE · VLTRO · IN · EIVS · PRAESIDIVM · AC · TVTELAM
COMMENDAVERINT
TOT · TANTIS · QVE · NEGOCIIS · IMPLICATVS
IN · LITERARVM · TAMEN · STVDIA
MAXIME · VERO · ANTIQVITATVM
GRAECORVM · ROMANORVM · QVE
QVAS · IN · DELICIS · SEMPER · HABVIT
ADSIDVE · ATTENTE · QVE · INCVBVIT
ITA · VT · IN · VETERVM · MONVMENTORVM
COGNITIONE
IN · DIFFICILIVM · EORVM · SENSVM
INTERPRETATIONE
SVMMVS · APVD · OMNES · EVASERIT
REI · ANTIQVARIAE · STVDIOSIS · CONSVLENS
CONLECTA · VNDIQUE · A · SE
INGENTI · SVMTV
RARISSIMA · ET · PRETIOSISSIMA · CIMELIA
IN · SVBVRBANO · PRAETORIO
AB · EXCELSI · ANIMI · SVI · AMPLITVDINE
MAGNIFICE · EXTRVCTO
OMNIVM · COMMODO · VTILITATI · QVE
ADMIRANDA · PROPOSVIT

PRAECLARA · DENIQUE · MAIORVM · EXEMPLA
SEQVVTVS
ERGA · INGENVAS · ARTES
AC · DOCTOS · VIROS
CVLTVM · FAVOREM
AC · BENEVOLENTIAM · SINGVLAREM
SEMPER · TESTATVS · EST
TANTO · ERGO · STVDIORVM · FAVTORI
EGREGIO · MVNIFICO
TITVLIS · QVE · OMNIBVS
COMMENDATISSIMO
DE · RELIGIONE · DE · LITERIS
DE · TOTA · IN · PRIMIS · ANTIQVITATE
OPTVME · MERITO
INEDITAM · HANC · DISSERTATIONEM
CELEBERRIMI · DIACONI · CARDINALIS
CAESARINI
NVNC · PRIMVM · EX · GRAECO
LATINE · REDDITAM
PERENNE · OBSEQVI · ET · OBSERVANTIAE · SVAE
ARGVMENTVM
RVDESINDVS · ANDOSILLA
ROMANVS

CONGREGATIONIS · VALLIS VMBROSÆ
MONACHVS
EIVS · NOMINI · ET · ERVDITIONI
DICATISSIMVS
ANIMO · LVBENS
OBFERT
DEDICAT·

P R A E F A T I O.

Esse doctissimi viri Paullus Iovius (1), Ludovicus Donius (2), Vespasianus Florentinus (3), alique permulsi (4) IULIANI CAESARINII Diaconi Cardinalis vitam sincere, eleganter, copioseque exposuerint ita ut desperandum sit novis aliquid adferri posse; tamen quum vel parum, vel nihil nobis tradiderint quid ipse scripserit, qua ratione, quibus temporibus, quo loco, quo successu, opimum esse duxi in hac ad Caesarinii opusculum praefatione, haec diligenter inquirere, diffuseque de hisce differere: ea vero quas ad eius vitae ratio-

(1) Iovius in Elog Virorum bellica virtute illustrium.

(2) Donius in Florib. Hist. S. R. E. Cardinalium.

(3) Vespasian. scripsit Iuliani vitam vere ac sincere, quam publici iuris fecit Ferdinandus Ughellius 3. P. Ital. Sac.

(4) Nempe inter alios Paulus Cortesius l. 1. de Cardinal. Andreas Violellus in suis additionibus ad Ciacconium. Platius de dignitate, & offic. Cardinalium. Antonius Sanderus in Elog. Cardinal. Illustr.

tionem spectant huc illuc tantum delibare , ut
 & rerum novitate lectorum fastidium adle-
 vem , & dum summam tanti viri sapientiam
 certissimis monumentis indicabo , caetera quoque
 eius praeclara merita penitus non taceam .

Itaque Iulianus titulo Sancti Angeli Cardina-
 lis Diaconus Caesarinius ex inlustri ac nobilissi-
 ma Caesariniorum Familia Romae natus , miram
 virtutis indolem , acre ingenium , incredibilem
 rerum addiscendarum cupiditatem a natura ita
 consequutus est , ut in brevi summus Orator ,
 Philosophus , Theologus , & utriusque iuris
 interpret evaserit . Erat quoque in eo morum
 integritas , innocentia singularis , acquabilis ,
 & constans vitae ratio . Ad lenitatem propen-
 sus , misericordia maxime permovebatur , &
 miseris , & laborantibus , quacumque ope posset ,
 subveniebat . Iustitiae amans , amantior acqui-
 sitis , rigidos & acerbe severos adversabatur ,
 pronus ad ignoscendum cum mansuetudine , cum
 facilitate naturae , & quod ipse sibi non con-
 cessisset , alius facile indulgebat . Hisce virtu-
 tibus , animique dotibus ad omnes dignitatis
 gradus expedite sibi aditum comparavit . Pri-
 mo enim in numerum eorum ludicum adscriptus
 fuit , qui in concessu Pontificis de surplicibus li-
 bellis referunt , & sententiam dicunt . Quo in
 ob-

Æ (IX.) Æ

obeundo munere Iulianus longe omnium subtilissime , atque rectissime referebat . Tandem a Martino Papa V. in Cardinalium Collegium cooptatus , paullo post summa cum auctoritate in Bobemiam Legatus missus est , ad sanandos eius gentis animos Hussitana haeresi infectos (1) , obstinatissimeque etiam cum infamia pervicaces , quamquam paullo ante Hieronymus Pragensis eius haeresis crimine damnatus Constanziae , & combustus in ipsorum contumeliam concidisset . Ea enim erat de Iuliani virtute constans opinio , ut uni illi ea provincia demandanda censeretur . In omni siquidem Senatorio munere , ait loquius , apud eum vigeant dignitas sine fastu , doctrina sine ostentatione , sine furo probitas , & studium sine factione . In Germaniam ergo profectus quum videret Bobemos mori potius paratos , quam ab errore discedere , plane intellexit eos nequaquam adhortationibus , sed validis armis perdomandos . Quapropter Norimbergam ingressus ad Sigismundum Hungariae Regem Caroli IV. Imperatoris filium se consulit , quo in loco plurimi Germanorum Principes convenerant ; instructoque

b

exer.

(1) Ioan. Hus Wiclehanae haeresis sectator acerrimus , illi uque sententiarum per totum Bohemicum regnum

propagator . Vid. Dominicum Berninum *Histor. dell' Europe T. 3. n. 4.*

exercitu Regum auxilio , decreta est nova in Bobemos expeditio ad Vlll. Kalendas Quintiles (1) . Dux belli Fridericus Marchio Brandeburgensis electus est , quem Cardinalis praeibat . Verum commissa pugna , sive proditio in Christianorum exercitu fuerit , ut plurimi putavere , sive inanis ultro hominum mentes pavor invaserit , tota acie trepidatum est . Miratur sane Iulianus unde hic timor , quae ratio suaderet milites ut se in fugam conferrent . Quamobrem convocato Concilio Duces vehementer hortatur , ut arma expeditent , aciem rursus instruerent , forti animo hostem expectarent . Meminerint non de regni gloria , aut agrorum possessione decertari , sed de visa , de Religione , de Christi gloria , de animarum salute bellum geri . Tarpe Germanis esse , quorum generis nobilitatem , virtutemque totus Orbis celebraret , ex praelio fugere , moriendum potius esse , quam vix congressos turpiter cedere .

Nisi

(1) Prima expeditio sub Martino V. indicta fuit. Quum enim Pontifex animadverteret haeresim Hussitanam magis ac magis in dies grassari, priusquam pestifera lues amplius invalesceret, Cardinalem Viatorensem natione Anglicum, regia stirpe natum in Germaniam profic-

sci iussit, ut contra Bohemicam labem vicinas gentes in arma cieret. Quod munus summa cum celeritate Cardinalis explevit. At Christiani milites, audito tantum hostium adventu, turpiter fugerunt. Consule Aene. Sylv., aliosque Bohemicae Historiae Scriptores.

Nisi gladiis modo propriam succentur libertatem, aut casuros brevi hostili ferro, aut servitutem morte miserabiliorem laturos (1). Haec atque alia, quae a Caesarinio eloquenter dicta fuere, etsi satis superque milites ad praelium inflammare abiectos eorum animos ad tollere, languentes excitare potuerant, tamen nihil profuerunt iis, quorum pudorem timor evicerat, iis qui singulari, inauditaque socordia nullo modo ad bellum gerendum rationibus duci posse affirmabant, eo quod ne vulsum quidem hostium, aut oculorum aciem ferre valebant. Ablata sunt ergo signa, & quasi nullus esset in exercitu ductor, summatimque quisque relictis ordinibus, & contra imperium, multi etiam proiectis armis timidi rapido cursu fugam maturare. Iulianus vero ab omnibus desertus, Basilicam petiit, ad obeundum alterum officium ab Eugenio IV. sibi delatum, scilicet ut indicto inchoatoque Concilio iuxta Constantiensis decreta Legatus praesset (2).

Mul-

(1) Haec oratio etiam non fuerit numeris omnibus absoluta, id enim temporis circumstantiae minime patiebantur, tamen ab Aenea Sylvio in Histor. Bohem. inter Iuliani orationes adnumeratur.

(2) Sancita lex fuerat in Con-

cilio Constantensi, ut post quinquennium iterum Sacrosancta Synodus convocata, Acolithes Sacratique viri totius Europae convenirent, ut controversiae de divinis placitis, morumque censura suprema disputatio finirentur.

Multae itaque, atque gravissimae res ad Christianae Reipublicae utilitatem accommodatissimae in eo Concilio peragendae erant. Bobemorum insania, industria ac prudentia sananda, & vera Fidei dogmata, quibus Romanas Ecclesiae Episcopi, sublata discordia, adsentirent, explicanda. Quarum rerum natura Pontificis personam efflagitare videbatur. Sed Eugenio variis de causis venire abnuente, immo Concilii dissolutionem ad Patres Basileae congregatos per litteras ferente, Iulianus duas ad eundem Pontificem scripsit graves Epistolas. In ipso ergo primae Epistolae initio narrat ea, quae Norimbergae acta fuerant; exercitum nempe paucis diebus comparatum, militum fugam, conatusque omnes a se adhibitos ad eos confirmandos. Deinde pecuniam grandem efflagitat, ut opportuno tempore Alemanniae populi iterum bellum contra Bobemos suscipere possent. Insuper fusa lateque explicat causas, quae a Concilii dissolutione Patres abducerent, quas etiam Sigismundus Caesar, & Henricus Angliae Rex eidem Pontifici per litteras significaverant; certam nempe spem summi boni, maximaeque Catholicae Ecclesiae gloriae, si illud perficeretur; periculum vero haeresis, si dissolveretur. Denique Eugenium orat atque ob-

obsecrat, ut Basileam se conferat Concilio prae-
sidendi gratia, neque locum reformidet, cives
enim omnes Pontificem tueri profitentur; ne-
que credat Patres Synodi civilem iurisdictionem
ab Ecclesia velle adimere, ut plurimi arbitra-
bantur. Mira res! ait, si hoc Concilium non
fieret per viros Ecclesiasticos, fortasse dubi-
tandum foret: sed quis erit hic Ecclesiasti-
cus, qui haec audeat? (1)

*Inserim plura in Concilio acta sunt. Be-
nigne anim Bobemorum Legatis exceptis, &
postridie in concionem adcersis, Iulianus Car-
dinalis perhumaniter eos adloquutus, longa &
luculenta oratione ad ea, quae pacis & con-
cordiae essent, cohortatus est. Ecclesiam Chri-
sti Servatoris Sponsam, omnium Fidelium Ma-
grem esse affirmans, claves ligandi, atque
solvendi habere, candidam sine macula, in
iis, quae necessaria ad aeternam salutem esse
videntur, errare non posse: qui eam contempse-
ris, alienum, profanum, & quasi esbnicum,
publicanumque censendum: Conciliis Ecclesiae
universae probatis, non minus ac Evangeliiis
credi oportere: a Bobemis qui se filios Eccle-
siae esse profitentur, matris vocem audiendam:*
fa-

(1) Exstat haec epistola in
oper. Aen. sylv., & apud

Orthuin. in Fascic. rer. ex-
petend.

faceffere iam adia debere , deponenda arma : Quaecumque Bohemi pro fua cauffa dicere velint , tantum parati animo fint , ne bene confulta Sacrae Synodi confilia refpuant , quibus non modo Bohemos , fed omnes Chrifti fideles adquiefcere oportet , fi aeternae vitae praemii participes effe deberent (1) .

Cardinalis oratio cunctis Patrum fuffragiis excepta eft . Bohemi paucis refpondere , fe neque Concilia , neque Ecclefiam contempniffe , nihil de Chriftiana Religione detrahere , incorruptam apud fe Patrum auctoritatem manere . Epifcopis vero fciscitantiſſimis quae nam illa eſſent , in quibus a Romana Ecclefia diſſentirent (2) , quatuor tantum articulos praepoſuere . 1. De communione Divinae Euchariftiae , quam ſub ſpecie panis , Et vini ſumendam , his qui ſalvi eſſe velint , neceſſario adſcribamus . 2. De Civili Dominio , quod Chriſtiſſimum interdiftum eſſe divina lege dicebant . 3. De praedicatione verbi Dei , quam liberam permiffamque paſſim omnibus arbitrabantur . 4. De publicis delictis , quae nulla ratione

ſo-

(1) Adi Aca. Syl. Hiſt. Bohem.

(2) Quamvis plurima ſint q. ae
Hulliarum perſidia adverſus
Catholicae Fidei veritatem
adſtruisse , & praedicare non

dubitaret ; tamen coram
Concilio , Doctoremque Pa-
trum coetu haec proferre
tunc tammodo arbitrati ſunt ,
eaeque Regni nomines .

toleranda putabant , etiam maioris mali visandi gratia .

Post haec Caesarinius noster aliam ad Bobemicos Legatos orationem habuit , in qua adse-ruit , Ecclesiam ita fundatam esse supra firmam petram , ut portae Inferi praevalere adversus eam non possint , quae iuxta Gregorium , & Augustinum est universitas Fidelium per totum mundum diffusa , crescitque , & sanctificat in mundo universo . Dixistis , prosequēbatur Iulianus Oratores adloquens , paratos vos esse in spe ipsius Capitis Christi mortis dirae potius martyrium perferre , quam aliquid ex privata vestra doctrina consilium profiteri , quod forte Ecclesiae verae Christi Sponsae decretis repu- gnet . Certe si animus vester huiusmodi ver- bis respondeat , bonam spem futurae pacis concipimus . Nos vero ne vel minimam terrent ea , quae postmodum a vobis in articulis exposita fuere ; dummodo enim mens parata sit ve- ritati , quum offensa fuerit , adquiescere , verba quaecumque postea proferantur , non multum ani- mo adversenda sunt . Et infra : Mos est eo- rum qui diu inter se dimicarunt , si quando concordiam inire desiderent , ut omnes contro- versias simul comdonans , alioquin si vel una adhuc sub Iudice foret , facile lites , & odia

ex-

*excitaret . Proposuistis elapsis diebus quatuor
dumtaxat articulos , sed auduimus praeter hos
quatuor , multa etiam alia apud vos exstare dog-
mata nova prorsus , & inaudita , in quibus a
nobis dissensitis . Neceſſum eſt ergo , ſi vera
unitas , & perfecta fraternitas inter nos eſſe
debeat , ut omnia in hoc Concilio proferantur .
Si quid autem eſt , de quo velitis per nos cer-
tos fieri , interrogate auctoriter , & confeſſim vo-
bis reſpondebimus . Haec & alia quum Caesa-
rinus dixiſſet , ſtatim coram Patribus perlegis
triginta tres circiter articulos , quorum praeci-
pua pars erat ex ſaepe damnatis dogmatis
Ioannis Wicleſi , quae a Bobemicis defendi
quamvis occulte , in dubium vocari amplius non
poterat (1) .*

*Hiſce peractis , alteram Iulianus Poniſifici
ſcripſit epistolam , prima breviorē , in qua
commemoratis , quae apud Egram , & Biturim-
ges ſtatuta fuiſſent , & quae ſpes adfulgeret
Bobemos ad ſaniorē menſem reducendi , iterum
quammaxime hortabatur Eugenium , ut ad Con-
cilium accedere vellet , nec eius diſſolutioni
amplius inſiſtere ; vel ſi ſaletudinis cauſſa
neque ipſe , neque R. E. Cardinales venire
poſſent , ſaltem per literas ſcribere : placet
no-*

(1) Lege Hiſtoriam Huſſitan. Ioan. Cochlei lib. VI.

nobis ut fiat Basileense Concilium . *Utrum autem illud legitimum esset, pendere ex Constantiensi, quod illud haberi decrevit: si Constantiense verum censendum, item & Basileense. Addiditque insuper alia multa ut probaret firmum, & ratum tunc esse. Quibus rebus Epistolae finem imposuit* (1).

Atque heic operae pretium esse videtur Spondani diluere obiecta (2), qui arbitratur haece Iuliani Epistolas supposititias esse, vel in toto, vel in parte, & ab aliquo ex Basileensibus confectas; eo quod multa in eis habeantur ad probandam Concilii Basileensis validitatem, docendumque illud nequaquam alio transferri debere, quum e contrario notum sit ex eiusdem Concilii translatione, ipsum diverse sensisse. Ego igitur Spondano in primis sexcentos alios Auctores oppono, iique sunt, qui vel Iuliani vitam, vel Bobenicam Historiam scripsere. Omnes quippe adserunt, duas exstare epistolas a Caesario ad Eugenium missas. Insuper si quid ponderis habere possit stylus Auctoris, dicendi formulae, & elocutio, haec profecto clare ostendunt integras omnino, ut habentur, a Iuliano fuisse exaratas. Denique sciendum est

c

ipsum

(1) Haec altera Epistola existat in actis Navar., & apud Aene. Sylv., & Orthuin.

(2) Henric. Spond. in Contin. Annal. Ecclesiasticorum.

ipsum cum Eugenio de Concilii translatione convenisse, quando ad eum insidiae delatae fuerunt, Pontifici a Basileensibus paratae. Tunc enim Caesarinus hic noster ab illis recessit, Eugenioque constanter adhaesit, atque adversus Schismaticos non solum voce, sed etiam calamo acrius quam antea dimicavit. Immo quum Basileenses eo insaniae devenissent, ut deposito Eugenio, Felicem Antipapam temere, ac impie subrogassent, O Eugenii, Cardinalium, Aulicorumque animi ob id factum non mediocri pavore correpti essent, Iulianus utpote vir cordatissimus minime perterritus, gravi oratione ipsis metum omnem ademit; adfirmans in ea Felicem adversarium (1) nullo modo

(1) Amadeus VIII. Sabaudicum Solium tenuit, non iam Comes, sed Dux I. acceptumque a Maioribus pacatum Imperium, liberis, ac posteris suis pacatissimum reliquit, ac tunc pace, & bello clarus, cum pietate praestans; ex Duce Heremita; ex Heremita Pontifex, & Felix V. a suis appellatus, magna celebritate Basileae coronatus fuit. At Lugduni commorans, a Pontificia dignitate ultro se abdicavit; & sin-

gulari hac animi demissione schismati finem imposuit. A Nicolao vero Papa V. Eugenio IV. successore, Cardinalis, & Legatus Pontificis renuntiatus est. Et quum gloriose, religioseque vitae suae finem impleverit, laude ac merito a scriptoribus inter illustres, sanctissimosque R. E. Cardinales recensetur. Consule Auct. qui de Cardinalium gestis scripsere, quos supra memoravimus.

modo metuendum esse , nec propter eius cum Regibus consanguinitatem , nec propter sapientiam , qua praeditus existimabatur , neque propter ingentem pecuniam , quam illum per tot annos pacifice regnantem confecisse plurimi distabant . Non propter Regum consanguinitatem . Populos enim aiebas eum irridere , nec venerari hominem , qui e profano Principatu ad Ecclesiasticum , ut ita dicam , evolasset . Virum sanguinum , qui saepe in bello fuerat versatus , indignum Sacerdotio iudicare . Praeterea addebas : Uxorem , dicent , in saeculo duxit (1) filiosque procreavit , & nunc in Altari Sacratissimam Christi Hostiam audet offerre . Invidebunt certe , & maledicent homini , nemo amabit . Consanguineis adversa fortuna , & non una calamitate vexatis , Amadeus nunquam auxilio fuit . Burgundos in bello deseruit , & Francos (2) ; qualem se praebuit amicis , ta-

c 2

les

(1) Uxorem duxit unicam ,
firma , & prudentia admirabilem , nobilem ex domo Burgundica , Philippi Ducis Amitam , re & nomine Bonam . Ex qua quum filias duas suscepisset , alteram Philippo Mediolani Duci , alteram Ludovico Siciliae Regi in matrimonio iunxit . Lu-

dovico vero filio maiori natu uxorem ex Cypri Regibus ortam comparavit ; adeoque adfinitatem cum Regibus inivit . (2) In Gallia Burgundiorum , & Armeniacorum disidia flagrabant . Angliae Regum furor debacchabatur . In Italia Veneti , & Florentini adversus Mediolanensium

Prin-

les eos in se inveniet. Gauderunt advenisse tempus, quo vices reddant. Omnes eum derelinquent: nemo illi non entus adhaerebit. Amadeum sapientem adfirmant, eo quod multis annis feliciter regnavit. At non sua prudentia, sed aliena miseria felix fuit; decernentes enim inter se hinc Itali, inde Galli, quietam Sabaudiam reddiderunt; populi quod erat temporis, homini adiudicarunt. Suamet sapientia Amadeum in magnum discrimen adduxit, non parvo se involvit negotio; in re omnium maxima peccavit; ruens consilia sua; felicem vocant, sed saepe nomina rebus contraria sunt. Neque propter pecuniam timendus est Felix; tanta enim non est, quamvis homines credunt. Et quid nobis magis prodesse posses, quam pecuniosum adversarium existimari? Qui congerunt, nusquam impendunt. Cuncti igitur ab eo aurum petens, & minime adsequentes inimici abibunt. Haec mihi, aiebat Caesarinus (1), de

Principem implacabili odio contendebat. Amadeus vero procul ab armis, in montibus regnavit, nunc ab his, nunc ab illis arbiter electus est, quod unus omnium idocis existimabatur, qui huiusmodi inter Principes viros contentiones posset componere, gravissimisque re-

bus aliis sapienter consulere. At nemini pro vi, & ope auxilio fuit. Adi auditores, qui inultum Card. vitam expoluere.

(1) Orationem hanc numeris omnibus absolutam reperi in Comment. Pii II. lib. 7., eoque memorat Cochaeus Histor. Hulfian.

de novo electo sententia est , qui aliter sentiunt , meo quidem iudicio nihil sentiunt .

Hac vero Iuliani oratione altera prior est , ab ipso in Concilio Basileensi habita . Etenim cum Patres in Synodo sanxissent , neminem in posterum , qui ad Episcopi , vel Abbatis dignitatem evectus foret , debere Apostolicae Sedi eam pecuniae summam solvere , quae ex Ecclesiae , vel Monasterii , cui praeficiebatur unius anni proventus percipi posset , ut moris erat , quaeque Annatae vocabantur (1) ; decretum hoc grave visum fuit Archiepiscopo Tarentino , & Episcopo

(1) An. Chr. 1399. Ind. VII. decimo Pontificat. Bonifacii , multa ipse praefecit in suum , ac Sedis Apostolicae commodum , & augmentum . In primis enim , scribit Nicemus libro 3. primos fructus unius anni omnium Ecclesiarum Cathedralium , & Abbatiarum absque Patrore existentium , suae Camerae reservavit . Ita ut quisquis in Archiepiscopum , Episcopum , aut Abbatem promoveri vellet , ante omnia teneretur solvere primos Ecclesiae , vel Monasterii fructus , cui praefici optaret , & Annatas voca-

runt , easque (imitatione veteris Testamenti legis , qua primitiae , & decimae fructuum , ad agnoscendum supremum Dei Conditoris in omnes res humanas dominium , sacro ordini debebantur) in usus , atque necessitates Summi Christianorum Pontificis , & supremae potestatis agnitionem constitutas voluit . Non ut , quod maledici obiciunt , solvantur tamquam beneficiorum acceptorum pretium . Vide Antonium Vallerium , & Fernandum Cordubensem in eorum Commentariis de Annatis .

scopo Patavino Eugenii Legatis . Imminutum enim iri , aiebant , Pontificiam dignitatem , nec tam amplum esse Romanae Ecclesiae patrimonium , ut ab exterorum armorum impetu , aut malevolorum armis , necnon haereticorum , Turcarumque excursionibus , Pontifices satis se tueri possent , absque eo quod aliunde subsidium sibi compararent . Quapropter Iulianus orationem habuit , in qua causas , a quibus Patres adducti erant , ut pensiones , ut aiunt , huiusmodi e medio tollerent , graviter , luculenterque est prosequutus ; praecipue vero malum morem , malumque exemplum , quod in Ecclesiam invehebatur , in aperto posuit . Plurimi enim perperam putabant , huiusmodi proventus esse veluti rerum spiritualium pretium , quum revera solum in Pontificis , Cardinalium , aliorumque pro Ecclesiae utilitate laborantium commodum exsolverentur . Denique , ait , Patres Concilii Romanae Sedis indigentiae alia ratione opportune consulturos . Haec & alia Caesarinius . Verum eadem , ut & cetera superius recensita , semina fuere novi inter Eugenium , & Synodum diffidii (1) .

Tandem ob insidias Pontifici a Basileensibus paratas , quarum supra mentionem habuimus ,

(1) Henr. Spond. Continuat. Annal. Eccles.

mus, soluto Concilio (1), & Ferrariae primum indicto, ac deinde morbi pestilentis metu, Florentiae coacto; Eugenius Papa, Ioannes Graecorum Imperator cum Iuliano, Patresque omnes tam Graeci, quam Latini ad illud celebrandum convenere. Quid vero in hoc Florentino Concilio Caesarinus hic noster adversus Graecos egerit, quid scripserit, pro tuendo Catholico dogmate De processione Spiritus Sancti ex Patre, & Filio, dicere supervacaneum esse arbitror, quam eiusdem Concilii acta melius per se id testentur, quam ego valeam oratione explicare. In nona enim, undecima, & duodecima sessione, vel ipse solus ad Patres sermonem habuit, vel cum Marco Ephesino disputavit; & tanta eloquentiae vi, tam multis, & gravibus argumentis disservit, ut doctissimus Bessarion Cardinalis Nicænus ad Alexium Lascarum scribens, haec de Caesarinio dixerit: Quo ad orationem nos excepit in omnibus optimus vir, & admirabilis, ac Latinorum gentis simulacrum, & ornamentum naturae Iulianus S. R. E. Cardinalis dignissimus, qui multa, & plura dicens

ad

(1) Eugenius inimicorum insidias dissimulans, Concilium solvi iubet, tanquam Hispanis, Gallis, Grae-

cis, atque Italici Episcopis incommodum, ac solemne Concilium in Urbe Ferraria futurum edicit.

ad propositum argumentum , adeo validis , & manifestis , & claris demonstrationibus problema absolvit , ut ostenderet , licere veritatem semper adponi divino Symbolo , Synodice , & vocante necessitate , ita ut nos pluribus diebus meditantes , nihil ad haec respondere potuerimus (1) .

Hac Concilii opportunitate sumpta Iulianus alteram hanc orationem exaravit , quam ego publici iuris facio . Quae quidem oratio ex scriptorum omnium sententia Caesarinio eidem , ut titulus praefert , attribuitur . Neque temere ausus sum adserere dissertationem hanc àuctorem esse . A primo certe in summa versabar hesitatione ; non enim mihi in animum inducere poteram tanti viri opus typis impressum publicam lucem adhuc non adspexisse ; Propterea diligenter perlegi Bibliotbecam Fabricii , Oudini , Guilhelmi Cave , aliorumque ; perlegi Conciliorum acta ; consului quosquot potui veterum Codicum indices absolutissimos ; necnon Historicorum libros , qui de Iuliani Caesarinii rebus gestis , & scriptis , aut loquuntur , aut loqui debuerent ; nusquam tamen de bujusce Orationis editione mentionem factam reper-

(1) Bessarion in opus ad Alex. Lascarium de proeclio-

ne Spiritus Sancti quod extat in opuscul. Theol. Arcad.

peri . Consului doctissimos viros , & in primis Clarissimum Lamium totius Reipublicae Literariae decus , & ornamentum , qui quum re serio perpensa , adfirmare se posse credidisset , nondum in lucem prodiiſſe , omni prorsus sublata dubitatione , ego quoque auctore dici posse existimaui , & existimo . Qua vero de caussa tamdiu in tenebris delitueris penitus ignoro ; arbitror tamen cum Eruditissimo Biscionio (1) dignam esse ut Concilii Florentini prolegomenis adponatur . Etenim in ea totus est Iulianus , ut probe licuisse semper , & licere Symbolo synodice , & vocante necessitate , vera adicere . Quum igitur verum sit Spiritum Sanctum ex Patre , Filioque procedere ; idcirco particula FILIOQUE Symbolo synodice adici poterit , de quo Graeci cum Latinis decertabant . Huiusce vero dissertationis duo reperiuntur Codices mss. , unus Vindelic. (2) , alter Florentiae , eam ego ex hoc accurate transcripsi . Exstat hic in Pluteo IV. sub numero XII. pag. 17. Bibliothecae Mediceae Laurentianae seculo XV. chart. , varia manu exaratus , in quo plurima alia congesta sunt opuscula

(1) Biscionius in Catalogo Bibliothecae Mediceae Laurentianae ad Pluteum IV. (2) Oudin. in sua Bibliotheca sub Caesariani nomine.

la (1). Illud tandem animadvertendum est : etsi Ambrosius Camaldulensis , & Cardinalium Nomenclator (2) fateantur , Iulianum Graecas literas calluisse , tamen Orationem hanc , ut ex ipso titulo patet , Nicolaum in graecum transtulisse constat , quam Caesarinus aut latine , aut alio idiomate scripserat , cuius exemplar dolendum quammaxime penitus periisse .

Nicolaus vero ille est , qui Euboicus dicitur (3) , Episcopus Sagundinus (4) , qui egregiam utriusque linguae peritiam graecae , & latinae in Concilium Ferrariense , & Florentinum Interpres Patrum suffragiis cooptatus , munus sibi demandatum magna cum laude praestitit . Eius orationes , seu potius interlocutiones in Concilio habitae , exstant in actis eiusdem Concilii . Scripsit quoque de origine , & rebus gestis Turcarum librum Aeneae Sylvio nuncupatum , cuius ipse Aeneas meminit . Eiusdem etiam quamdam Epistolam mss. ad Andro-

(1) In hoc Codice XLI. v. riorum Auctorum reperitur opuscula , quae Bisecionius in hoc Catalogo nominat , & insulat .

(2) Ambrosius Lib. XIII. Epist. V. Cardinal. Nomenclator in Iuliani vita .

(3) Ita vocatur in MSS. Io-

sephi Vallesiae .

(4) Sagundinum appellat Mabillonius T. I. Mus. Ital. Et Fabr. Biblioth. Med. & Infirm. Lat. Vol. V. , reiciuntque opinionem illorum , qui Sacundinum , vel Sagininum , vel Secundinum nominati volunt .

dronicum Philosophum memorat Philipp. Labbeus Bibliorb. mss. Cap. III. Plutarchi quoque opus de Civili institutione, Onasandri de Optimo Imperatore, & Ariani de expeditione Alexandri latinis literis ipse donavit, hae autem Versiones in lucem prodierunt Basileae, & alibi. Insuper Consolationem ad Iacob. Anton. Marcell. de obitu Valerii Iulii, & Orationem Neapoli ad Alphonsum Aragonum Regem habitam memorat Fabr. Bibliorb. med. & infim. latin. Vol. V. p. 335. Confessionem de verbis Consecrationis, & Transubstantiationis a Bessarione in Concilio Florentino propositam, & a Nicolao latine versam edidit Mabillonius T. I. Mus. Ital. p. 243. Huiusce viri memoriam praeter ceteros illustrare maiorum aetate Bartholomaeus Facius p. 21. libello de Viris Illustribus, nostra vero Hodijs lib. de Graec. Illustr. cap. VI.

Verum ut ad Iulianum redeamus, compositis tandem aliquando in Florentino Concilio Graecorum, Latinorumque controversiis, peractoque conventu, Ladislaus (1) Polonorum, & Hungarorum Rex strenue cum Turcis ad Haemum montem pugnavit, & Carambeio Amuratbis Polemarcho capto victor evasis. Sed Ladislaus iure meritoque hostium vires pertimescens

(1) Quem alii Wladislaum vocant,

scens, non iniquam pacem cum eis sancivit (1). Ea vero pax Pontifici, & Christianis Principibus post insignem victoriam nunciata, maxime displicuit, utpote in tempestiva, inutilis, & indecora. Quemadmodum iam antea displicuerat Iuliano Cardinali, eo quod eius potissimum opera, ac studio sacrae Militiae foedus in Italia in primis, ac deinde in Germania percussum fuisset, cuius apparatus, conatusque nova hac pace omnino irriti forent. Dolebat etiam & plurimum exposculabat ea de re Franciscus Cardinalis Condulmerius, Eugenii Pontificis Fratr̃is filius, qui Classi ex septuaginta triremibus ex Italia collectis, constatae Praefectus, in Hellespontum expedire navigans, littora, & portus occupaverat, ut auxiliariis inimicorum exercitus copiis obsisteret. At quorsum haec dispu- ro? Quos homines tot erant querelae; Christiani enim omnes unanimi consensu, ut Graecorum Imperatori morem gererens, qui a ferocissima gente circumventus, opem ferre sibi ex-

po-

(1) Sunt qui putant, pacem iocundam esse opera praesertim Georgii Despotae cuiusdam, cui Amurathes promiserat, se illi Principatum restitutum, eiusque filios, quos apud se captivos retinebat, libertate donaturum, nec-

non consilio Hunniadis exercitus Ladislai item Ducis, ab Amurathe, ut quidam tradunt, auro corrupti. Vide Aen. Sylv. lib. I. Epistolar., & Spondanum ad ann. 1445.

postulaverat , novum atque ingens bellum in Amuratbem decreverant . Scanderbegus quoque Albaniae Princeps , qui in Epiro Amuratbem , eiusque Praefectos magnis detrimentis affecerat , se cum validis copiis Regi Hungaro Ladislao Thraciam invadenti , adfuturum pollicebatur . Nihil ergo aliud supererat quam Ladislaum , eiusque gentes ad novum bellum incitare , quodque praestitit Caesarinius ab Eugenio Legatus ad Regem missus , vigiliis elaborata oratione . In hac enim Iulianus summa eloquentiae vi rationes , quibus eos ad arma in Amuratbem denuo inferenda impelleret , prosequutus est ; scilicet foedus iamdiu cum Summo Pontifice sancitum , & cum Palaeologo Imperatore , qui ex condito iam a primo die fuerat in castris , ut illorum in tanta rerum necessitate expectaret exercitum ; pactum etiam firmum cum Venetis , & Genuensibus , qui classem , ut fuerat constitutum , instruxerant ; & cum Burgundiae gentibus , quae Christianae Fidei studio , mari se commiserant , innumerisque exantlatis laboribus , periculisque superatis , iam in Hellesponro navigabant . Scire etiam oportere , aiebat , hinc salutem Christianae Reipublicae labefactam , spem gloriae & immortalitatis extinctam iri , ipsosque omnes pariter divini , humanique foederis

contemptores , perfidos , & Christianae gentis proditores adpellandos . Quare antequam ipsorum perfidiae rumor usque ad ultimis nationes perveniret , se ipsos ab hac infamiae nota vindicare debere . Haec quum Iulianus , atque alia ad rem propria dixisset , adeo orationem eius adprobavere omnes , ut ex universo congressu fremitus audiretur deponentium arma , & adjuventium opem ferendam esse iis , quibus cum in bello societatem habuerant , etsi res non omnino prospere forent eventurae (1) . Porro Ladislaus Rex iuvenis , alterius victoriae spe inlicitus , Legati adhortatione , & Principum auxilio bellum maiore quam antea adparatu , conatuque suscepit . Quibus cognitis rebus , Amuratbes Christianos leves adpellat , & a Cilicia rediens cum exercitu , ad Varnam pervenit . Eius adventus omnium opinione celerior , Regem in primis , & Iuannem Hunniadem vehementer perterruit . His tamen animis utrinque in aciem est descensum ; at primo congressu Amuratbes de victoria desperasse traditur , nisi nova & recentissima Turcarum ala Christianis imperite pugnans , victoriae occasionem ademisset . Visis igitur Ladislai militibus , Rex in ipso

cer-

(1) Exstat haec oratio apud Spoud. loco citato , eius-

que meminit Aen.

certamine corruit , & a barbaris trucidatus occubuit . Iulianus vero Legatus , qui praefata Cruce sublimi , hortatundus regia signa sequebatur , accepta praelii iactura , sive in castris occisus , seu in ipsa fuga , quum ad lacunam sitiensi equo habenas laxasset , superventu hostium interfectus , vel denique ab Hungarorum saevitia , ut plerique arbitrantur , sagittis transfixus interiit . Vir sane tam tristi vitae exitu indignus , nisi eo mortis genere aditum sibi in Caelum perenni cum gloria munivisset . Vixit annos xxxxxvi. obiit anno a Partu Virginis quadragesimo quarto supra millesimum & quadringentesimum (1).

(1) Nonnullae etiam aliae Cardinalis Caesarii Epistolae per quam brevissimae exstant ad familiares suos , & praesertim ad Aeneam Sylvium , & Ambrosium

Cambridgensium , in quibus tamen quum nihil novi , & animadvertione dignum repernam , ea tantum huc indicasse iussit .

ὅς ἐάν ἔκη λόγον κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀνθρώπου
ἀφιδήσεται αὐτὸν ὥς δ' ἂν ἔκη κατὰ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἀγίου, οὐ ἀφιδήσεται αὐτὸν·
οὕτως ἐν ταύτῃ τῇ αἰῶνι οὐκ ἐν τῇ μέλλουσῃ.

Quicumque dixerit verbum contra Filium
hominis, remitteretur ei: qui autem di-
xerit contra Spiritum Sanctum, non re-
mitteretur ei neque in hoc saeculo, ne-
que in futuro. *S. Mat. ev. xii. v. 32.*

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ

ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ

Εἰς τὸ ζήτημα τὸ πότερον ἔξην, ἢ ἔχεις προστίθεται
ἐν τῷ Συμβόλῳ τὰ ἀληθῆ, ἢ μὴ. Ἐρμηνεύειν
ὑπὸ Νικολάου ἑρμηνείας τῶν Γραικῶν.

• • •
* * *

α. ΕΓΟΤΕΙΝ οἱ Γραικοὶ μὴ ἐξῆναι τῇ Ῥω-
μαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, τιθέναι ἐν τῷ Συμβό-
λῳ τὴν καὶ τοῦ Τίου λέξαν, καὶ ἀληθεῖς
ἢ, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ Τίου, διὰ
τὸ κεκλιῦσθαι τοῦτο ἐν τῷ ὅρῳ τῆς ἐν Εἰσόδῳ Συ-
νόδου, οὗ τὰ ῥήματα αὕτως ἔχει. Τούτων ἀναγνώ-
σθαι ὡρίσιν ἡ Ἁγία Σύνοδος καὶ τὰ λοιπὰ. Ὅπου
πρόσκειται μετὰ ταῦτα ποιῇ κατ' αἰρέσεως κατὰ
τῶν Ἐπισκόπων, καὶ Κληρικῶν, καὶ κατὰ τῶν λαϊκῶν.
Ὅς τις ὅρος τοῖς αὐτοῖς ὡτανεὶ ῥήμασιν ἐπαναλαμβάνε-
ται, καὶ ἐν ταῖς μετὰ ταύτην Σύνοδοις, ἀλλὰ προσ-
τίθεται καὶ ῥῆμα τὸ Φρονεῖν, καὶ διδάσκειν, ἢ παρα-
διδόναι ἄλλο Σύμβολον ἐν γὰρ τῷ ὅρῳ τῆς ἐκτῆς
Συνόδου γίνεται ἡ αὕτη ἐπαναλήψις τῆς κωλύσεως με-
τὰ

τὸ

92 (III.) 92

I U L I A N I

CARDINALIS SANCTI ANGELI

*In quaestionem utrum licuerit, aut liceat addere
Symbolo vera, nec ne. Ex interpretatione Ni-
colai Graecorum Interpretis.*

* *

DICTITANT Graeci nequaquam licere Ro-
manae Ecclesiae adponere in Symbolo par-
ticulam *Filioque*; etsi verum sit Spiritum
Sanctum ex Filio procedere, quod hoc prohibitum
fuerit in definitione Synodi Ephesinae, cuius haec
sunt verba: *His lectis definitis Sancta Synodus* &c.
ubi post haec de haeresi poena constituta est in
Episcopos, & in Clericos, & in Laicos. Quae
quidem definitio eisdem fere verbis repetitur in
aliis post hanc Synodis; additur autem & hoc ver-
bum, *tenere, docere, vel aliud Symbolum trade-
re*. In sextae enim Synodi definitione fit ipsa pro-
hibitionis repetitio, cum additione horum verbo-
rum

A 2

rum

τὰ τῆς προσθήκης τούτων τῶν ῥημάτων τοῖς δὲ τοι-
μώτας ἄλλαν πίσιν συντιθέσθαι, ἢ πρὸς ἑνὲν, ἢ μετ'
ἐλ'γα, ἢ καινεφανίαν, ἢ προσθήκην λέξεως εἰς ἐνα-
ντιότητα τῶν πορ' ὑμῖν διωρισμένων εἰσάγειν. Πρῶτον
αὖν ἀρκτεῖν εἶναι δοκεῖ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὅρου τῆς ἐν Ε'φέ-
σῳ Συνόδου, ὃν αἱ λοιπαὶ Σύνοδοι, τῶς αὐτοῖς σχε-
δὸν διετήρησαν ῥήμασιν. Ἡ ἀπορία δοκεῖ ἵστασθαι
ἐν τούτῳ, πότερον τὰ ῥήματα ἐκεῖνα τὸ ἄλλην πί-
σιν, ὁφείλουσιν νοῦσθαι περὶ ὁποιασοῦν ἀνατιτύξεως,
ἢ ἐκθέσεως τῆς πίσεως, ἢτε ἢ προσθήκης ῥηματι-
κῆς, συμφωνοῦν μέντοιγε, ἢ ὁμοειδούς τῇ ὁρῇ πίσει,
ἢ τῇ ἱερᾷ γραφῇ, ἢ περὶ ἄλλης πίσεως, μὲν του-
τέστιν ἐναντίας, ἢ πρὸς τὴν ἐν Νικαίᾳ διωρισμένην
διαφωνούσης. Εἰς τὰς ἀπορίας μετὰ ἀγάπης ποῖα τούτων
τῶν διανοιῶν μᾶλλον συμφωνεῖ τῇ ἀληθείᾳ. Αὐτὸς δὲ
ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὑπὲρ οὗ ἢ
ὁ λόγος ἐστὶν ἐν ἡμῖν, τὰς καρδίας, ἢ τὰς διανοίας
ἀνοίξειε τὰς ἡμετέρας πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ὑποδο-
χὴν. ἢ ταύτην ἡμῖν διασαφῆσαι ἀξιόσταιν αὐτὸ, ἢ
χωρὶς μάτην ζητοῦμεν εἶνα εὐρωμεν, ἢ μάτην κροῶμεν
εἶνα ἡμῖν ἀνοιχθῇ. Ἐὰν, ὡς ἔκπραξεν αὐτὴ ἢ ἐν Ε'φέ-
σῳ Σύνοδος μετὰ ἀκριβείας ἐξιχνευθῇ, ἢ πᾶσι ἢ ἀπο-
ρία λυθῇσθαι αὐτή. Ὅπου τὰν περὶ διανοίας ῥημάτων
νόμου τινὸς ἢ ζήτησις ἢ, πρὸ πάντων πρὸς τὸν τοῦ
νομοθέτου σκοπὸν, δίκαιον ἀνατρέχειν ὅς δὴ σκοπὸς,
τοῦτο μὲν ἐκ τῆς αἰτίας τοῦ τιθεμένου νόμου, τού-
το δὲ ἐκ τοῦ σκοποῦ, τούτο δὲ ἐκ τῆς τῶν ῥημά-
των

των

rum : *Audentes autem aliam fidem componere , vel praeponere ; & post pauca , vel vocis novitatem , vel particulae additionem , contra ea , quae a nobis decreta sunt introducere .* Primum igitur incipiendum esse videtur ab ipsa Ephesinae Synodi definitione , quam ceterae Synodi eisdem ferme verbis servavere . Difficultas in hoc posita censetur , utrum verba illa *Alteram Fidem* intelligi debeant de quacumque explicatione , sive expositione Fidei , seu verbali additione , rectae Fidei tamen , sacrisque paginis consona , an de alia fide , scilicet contraria , & Nicaenae definitioni repugnante . Perpendemus igitur in dilectione , quatenam ex his sententiis magis veritati conveniat . Ipse autem Paraclitus , Spiritus veritatis , de quo sermo est inter nos , corda , & mentes nostras ad veritatem excipiendam adaperiat , eamque nobis ipse declarare dignetur ; sine quo frustra quaerimus , ut inveniamus , & frustra pulsamus , ut aperiat nobis . Si quae igitur Ephesina Synodus egerit , diligenter investigentur , facile admodum controversia ipsa dirimetur . Quandoquidem ubi primum de verborum sensu alicuius legis quaestio est , ante omnia ad Legislatoris scopum aequum est recurrere , qui quidem scopus partim ex sanctae

citae

των προφορῶν , πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῆς προόδου τοῦ
πράγματος καταλαμβάνεσθαι δύναται . Καὶ ὁ δὲ πρῶ-
τον σαφές ἐστιν , ὡς φαίνεται , ἐκ διαφορῶν ἐπιστο-
λῶν προηγηταμένων τὴν συνάθροισιν αὐτῆς τῆς συ-
νόδου· ὡς αἱ πλὴναι , ἃς ὁ Νεστωρίος υπέσπειρε πε-
ρὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ , καὶ ὡς ἦν
ἐν δυσὶν ὑποτάξεσιν , καὶ ὅτι ἡ Μακαρία Παρ-
θένος οὐκ ἠδύνατο λέγεσθαι Θεοτόκος· ἡ δὲ ἡλικίαι τε
τῆς ἀληθείας , ἣν ὁμολογεῖ ὁ Κύριλλος παβρόσις , καὶ
πανταχρὺ μαχόμενος τῷ Νεστωρίῳ δεδωκάσιν αὐτῶν ,
ὡσάν αὐτὴ συνάθροισθαι ἡ Σύνοδος , καὶ ὀρίσειε τι
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κρατεῖν ἔχρη· Ἀπὸ τούτου φανε-
ρῶς συνίσταται , ὅτι ἐπειδὴ αἱ Πατέρες τῆς ἱερᾶς
Συνόδου ἐκρίναντο ἀληθῆς εἶναι , καὶ σύμφωνον τῇ
πίσει τῇ ἐν Νικαίᾳ , ὅπερ ἐκήρυττεν ὁ Κύριλλος ,
καὶ ψευδὲς εἶναι , καὶ ἀπάδων τῇ ἐν Νικαίᾳ πί-
σει , ὅπερ ἔλεγεν ὁ Νεστωρίος , οὐδὲν ἄλλο δηλοῦσιν
ἐκείνα τὰ ῥήματα μηδενὶ ἐξείναι ὁτέρων πίσειν προ-
φέρειν , ὅτι μὴ ἐναντίαν καὶ διαφωνοῦσαν ἐκείνῃ .

β'. Ἡ δianoia αὐτὴ ἀποδείκνυται ἀπὸ τοῦ
σκοποῦ τῆς αὐτῆς Συνόδου τῆς νομοθετουμένης . Καὶ
γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς συνάθροισίσεως τῆς Συνόδου ,
συνελθόντων τῶν πατέρων ἐν Ἐφέσῳ , καὶ κληθέν-
τος τριῶν τοῦ Νεστωρίου , καὶ μὴ παρευρισμένου
ἔπειτα , ὅτι κατὰ τὴν κανονικὴν τάξιν ἀγνωσθήτω
ἡ ἐκθεσις τῆς πίσεως τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων , ὡ-
σάν ταύτῃ τῇ ἐκθέσει προσενχθέντων τῶν περὶ πί-
σεως

(VII.)

citae legis causa , partim ex ipso scopo , tum ex verborum enunciatione , cum ex rei progressu deprehendi potest . Ac primum certum est , ut adparet ex variis Epistolis , quae huiusce Synodi conventum praecedunt , errores , quos Nestorius circa Filii Dei Incarnationem disseminabat , *Quod erat in duabus Personis , Quod Maria Virgo nequaquam Deipara dici poterat* , ac veritatis explicationem , quam libere confitebatur Cyrillus , contra Nestorium quoquoque decertans , causam dedisse , ut ipsa Synodus congregaretur . , & definiret quid in Ecclesia tenere oporteret . Ex quo clare constat , quod cum Patres Sacrae Synodi iudicaverint verum esse , & Filii Nicaenae consonum , quod Cyrillus enuntiabat , & falsum , & a Nicaena fide dissonum , quod Nestorius distitabat , nil aliud significant illa verba , *Nemini dicere aliam Fidem proponere* , nisi fidem contrariam , & repugnantem illi .

II. Mens ipsa ostenditur ex Synodi legem ferentis scopo . Etenim initio confessus , Patribus Ephesi congregatis , ac ter citato Nestorio , & accedere nolente , dixerunt iuxta Canonicam consuetudinem , recitetur expositio Fidei Nicaenorum Patrum , ut cum ea conlatis de Fide sermonibus ,

con-

ἡ' (VIII.) 32

συνεως λόγων , εἶμεν συμφωνοῦντες βεβαιώσων , οἱ δὲ διαφωνοῦντες ἐκβληθῶσιν . Ἀπὸ τούτου σαφῶς φαίνεται ὁ σκοπὸς τῆς Συνόδου , ἵνα ἐκείνη ἡ πίστις , καὶ ἡ τῆς πίσεως ἐκθεσις βεβαιωθῇ ἢ συμφωνήσῃ τῇ ἐν Νικαίᾳ , ἐκείνῃ ἀποδοκιμασθῇ ἢ διαφωνήσῃ . καὶ οὕτω τὰ ῥήματα ἐκείνα ἐν τῷ ὄρει , δηλονότι ἐτίραν πῖσιν , διαφωνοῦσιν , καὶ ἐναντίαν σημαίνουσιν .

γ'. Τρίτον , φαίνεται αὐτὸς ὁ σκοπὸς τῆς Συνόδου ἀπὸ τῶν προηγηταμένων ταύτην τὴν κάλυσιν . Ἀνεγνωσκονται γὰρ ἐπιστολαί τινες τοῦ Κυρίλλου , ἐν αἷς ἀποδείκνυσσι τὸν Χριστὸν Θεόν τε , καὶ Ἀνθρώπον οὐκ ἐν δυσί , ἀλλ' ἐν μιᾷ ὑποστάσει , γεννηθέντα ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου , ἣν Κύριλλος εἶναι Θεοτοκόν· καὶ εἰσηγῶται τὸν Νεστόριον , ἵνα τὰ αὐτὰ καὶ Φρονῇ , καὶ διδάσκῃ . Τούτων ἀνεγνωσθέντων ὁ Κύριλλος λέγει , ταῦτα γέγραφα τῷ Νεστορίῳ τὴν ἀληθῆ ἐκδικίαν πίσιν· Πέπεισμαι δὲ , ὡς ἐν οὐδενὶ ἐκβὰς εὐρίσκειμαι ἀπὸ ὁρθοῦ λόγου τῆς πίσεως· ἢ παραβὰς τὸ ἐκτιθῆναι παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου σύμβολον· Αἰτῶ ἵνα εἴπητε ἑάντερ ὁρθῶς , καὶ ἀνεπιληπτῶς , συμφῶνως ἐκείνῃ τῇ ἀγίᾳ Συνόδῳ ἔγραψα τὰ τοιαῦτα . Ἀποκρίνονται οἱ πατέρες , ὅτι συμφῶνως εἴρηκε τῇ Συνόδῳ ἐκείνῃ , καὶ οὐδεμίαν καινότητα , ἢ καινοτομίαν εἰσήγαγκε· καὶ τὰ κατ' ἐπιτομήν εἰρημένα ἐν Νικαίᾳ ; ἢ ἐπιστολὴ τοῦ Κυρίλλου πλατύτερον ἐξέτετο , σαφίστερον τε , καὶ φανερώτερον . Καὶ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ πολλὴν παρέχει σα-

φη

consoni quidem adprobentur, dissoni vero reiiciantur. Ex quo Synodi scopus in propatulo est: ut illa fides, atque illa fidei expositio confirmaretur, quae Nicaenae consona foret, illa vero proscriberetur, quae huic esset opposita, Adeoque verba illa definitionis, videlicet *aliam fidem*, diversam, & contrariam significant.

III. Tertio Synodi scopus elucet ex actis, quae definitionem hanc prohibentem praeceffere. Leguntur enim Epistolae quaedam Cyrilli, in quibus Christum & Deum & Hominem, non in duabus, sed in una tantum Hypostasi ostendit, & natum ex Maria Virgine, quam Deiparam esse Cyrillus demonstrat; obtestaturque Nestorium, ut haec & teneat & doceat. His lectis Cyrillus ait: Scripsi haec Nestorio rectam vindicans Fidem. Certo autem persuasum esse habeo, me nullam in partem ab Orthodoxae Fidei doctrina defecisse, inventum iri, aut a Symbolo per Nicaenam Synodum tradito declinasse. Rogo itaque, ut dicatis mihi recte ne, & citra reprehensionem sancto illi Concilio congruenter haec scripserim. Respondent Patres: quod congruenter illi Synodo loquutus fuit, neque novitatem aliquam, aut novam partem induxit; & quae compendio dicta fuere in

B

Con-

φηνέαν, εἰς κατάληψιν τῆς διανοίας τῶν εἰρημείων ἐν αὐτῇ τῇ ἐν Νικαίᾳ Συνόδῳ, ὁμολογοῦντί τε τὰ αὐτὰ φρνέν τὴν εἰρημίνην ἐπιστολὴν τοῦ Κυρίλλου μετὰ τοῦ ἐν Νικαίᾳ συμβόλου. Ἀναγινώσκεται ἐντεῦθε ἡ ἐπιστολὴ τῷ Νεστορίῳ πρὸς Κύριλλον, ἐν ἣ ὁμολογεῖ, τὴν Ἀγίαν Μαρίαν μὴ εἶναι Θεοτόκον, καὶ εἰσάγει τὰς ῥήματα τῆς ἱερᾶς γραφῆς πρὸς ταῦτο. Ὁ Κύριλλος ἐρωτᾷ τὴν Σύνοδον, εἰ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Νεστορίου σύμφωνος ἢ τῇ πίστει τῇ ἐν Νικαίᾳ, ὁρισθείσῃ. Ἀποκρίνονται οἱ πατέρες, οὐκ ἐστὶ σύμφωνος, ἀλλὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἄλλοτρία, καὶ μαχομένη παντάπασι τῇ πίστει ἐκτεθείσῃ ἐν Νικαίᾳ, καὶ διαφανοῦσα, καὶ ἐναντιουμένη τῇ πίστει, καὶ ξένῃ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐναντία τῇ πίστει τῇ ἐν Νικαίᾳ, καὶ ἄλλοτρία τῆς ὀρθῆς πίστεως. Ἀπὸ τούτων ἀριδῆλως συνίσταται ὁ σκοπὸς τῆς κυλιουσης Συνόδου, μηδὲν ἐξεῖναι ἐτέραν πίστιν προφέρειν παρὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ, δηλονότι ἵνα μηδαὶς προφέρῃ, ἢ ἐκτιθῇ πίστιν ἐναντίαν, διαφωνοῦσαν, ἢ μαχομένην, εἴτε ἄλλοτρίαν, ἢ ξένην τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἀληθείας. Ὅθεν τοῦτο τὸ ῥῆμα τὸ ἐτέραν, ἀπὸ τοῦ φανεροῦ σκοποῦ τῆς Συνόδου σημαίνει ἐναντιότητα, ἀπτιότητα, καὶ διαφωνίαν, εἴτε ἐτέραν ἔκθεσιν τῆς αὐτῆς πίστεως, εἴτε δι' ἄλλων ῥημάτων συμφωνοῦσαν τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τῇ ὀρθῇ πίστει. Καὶ διότι ὁ Κύριλλος πλατύτερον, καὶ σαφέστερον ἐσαφῆνισε ἐκεῖνα, ἢ ὅσα ἀνεπτυγμένα,

καὶ

Concilio, Epistola Cyrilli fufius, & apertius expofuit. Et quoniam Epistola ipfa maximam praefert claritatem, ad sensum verborum Synodi Nicaenae percipiendum, confitentur praeclaudatam Cyrilli Epistolam cum Symbolo Nicaeno eadem sentire. Dehinc recitatur Epistola Nestorii ad Cyrillum, in qua adfirmat, Beatam Mariam haud esse Deiparam, citatque ad hoc quaedam Scripturae verba. Cyrillus Synodum interrogat, utrum Epistola Nestorii conveniens sit Fidei in Nicaena Synodo definitae. Patres respondent: nequaquam consentanea est, sed ab Orthodoxa Fide diversa, & omnino repugnans Fidei in Nicaeno Symbolo traditae, dissentiens, & a Fide discrepans, & a veritate aliena, Nicaenae Fidei opposita, & rectae Fidei contraria. Ex quibus non obscure intelligitur scopus Synodi prohibentis, *nemini licere alteram Fidem proferre, praeter illam in Nicaeno definitam*, scilicet, ut nemo proferat, aut exponat Fidem contrariam, dissonam, & repugnantem, sive alienam, seu aberrantem a fide, & veritate. Quare dictio illa *alteram* ex certo Synodi scopo significat oppositionem, discrepantiam, & dissensionem, non alteram expositionem eiusdem Fidei, etsi aliis verbis expressam, verae tamen rectaeque Fidei con-

ἡ ἐσαφηνισμένα ἐν τῷ Συμβόλῳ τῷ ἐν Νικαίᾳ , ἐπεὶ τὰ ἀντιφωνεῖν τῇ πίστει , καὶ τῷ Συμβόλῳ τῷ ἐν Νικαίᾳ .

δ'. Φαίνεται ἀπὸ τούτων τῶν γεγονότων μετὰ ταῦτον τὸν ὅρον . Καὶ γὰρ ἡ Σύνοδος γράψουσα πρὸς τοὺς βασιλεῖς , καὶ ἀναφέρουσα τὰ πραχθέντα ἐν τῇ Συνόδῳ , μετὰ τῶν ἄλλων λέγει· τὰς ἐπιστολάς τοῦ Κυρίλλου ἔυρομεν συμφώνους τοῖς δόγμασι , καὶ ταῖς διανοαῖς , καὶ ἐν οὐδενὶ ἄλλοτις τὰ ἑαυτῶν ῥήματα τῆς ἀνθεντίας τῆς πίστεως τῆς παρὰ τῶν Ἀποστόλων , καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ παραδοθείσης . Ταῖς δόγματι δὲ τοῦ Νεστορίου ἔυρομεν μαχόμενα ταῖς ἀγίοις πατράσι , καὶ καθόλου ἐναντία τῇ καθολικῇ , καὶ ἀποστολικῇ πίστει . Ἐπειδὴ τοίνυν ἃ λέγει Κύριλλος φρονεῖσι τὴν ἀληθείαν , καὶ ταῦτα λογίζονται τῶν ἐν Νικαίᾳ συμβόλων , οὐ δύνανται λέγεσθαι ἑτέραν πίστιν φρονεῖν· καὶ ἑτέραν τινα λέγει μὴ ὄντα ἐν τῷ συμβόλῳ ἀνεπτυγμένως . Ἀλλὰ ὁ Νεστόριος ἐτέρου πίστιν λέγεται προφέρειν , ὅτι ἐναντίαν τῇ ἐν Νικαίᾳ , καὶ τῇ ὁρθῇ πίστει .

ε'. Φαίνεται οὗτος ὁ σκοπὸς ἀπὸ τῶν τοῦ Κυρίλλου ῥημάτων τοῦ γεγονότος πρώτου ἀρχιερεῖ , καὶ τοῦ αὐτοῦ ὅρου . Γράφων γὰρ πρὸς τὸν Κλήρον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολὴν τινα , καὶ ἡ ἀρχὴ , Ἐταράχθῃ , λέγει οὕτω· κατὰ τὸ πρᾶγμα ἀναθεματίζει τὸν Νεστόριον , καὶ τὸ ἐκείνου δόγμα

sentaneam . Et ideo quod Cyrillus planius , atque apertius illa exposuit , quam explicata , & declarata fuere in Symbolo Nicaeno , visa sunt ea Fidei , ac Nicaeno Symbolo adversari .

IV. Scopus adparet etiam ex iis , quae post definitionem acta fuere . Etenim Synodus scribens ad Reges , & renuntians ea , quae in Concilio acta fuere , inter alia habet : *Epistolas Cyrilli comperimus consonas dogmatibus , & sententiis , neque ulli eius verba aliena ab auctoritate Fidei per Apostolos , & Nicaenam Synodum traditae . Dogmata vero Nestorii invenimus cum Patrum sententiis pugnantia , Catholicae & Apostolicae Fidei prorsus contraria .* Cum igitur ea , quae profert Cyrillus , recte sentiant , & eadem Nicaeno Symbolo concludantur , dici nequaquam potest ipsum aliam Fidem tenere , licet nonnulla diversa adferat , quae in Symbolo explicite non existunt . At Nestorius alteram Fidem tenere dicitur , utpote eam , quae est Nicaenae , & rectae Fidei contraria .

V. Agnoscitur ipse scopus ex Cyrilli verbis , qui primus huius definitionis auctor extitit , & ex ipsa definitione . Scribens enim ad Clerum Constantinopolitanum Epistolam quamdam , cuius initium : *Turbata est* , habet ita : *Secundum acta anathe-*
ma-

πα (XIV.) 22

μα, καὶ ἐν τούτοις ἐστὶ πᾶς ὁ τῆς Συνόδου σκοπός. Εἰ τοίνυν πᾶς ὁ τῆς Συνόδου σκοπός ἐστὶ καταδικάζει τὸν Νεστόριον, καὶ τὸ ἐκείνου δόγμα, φαίνεται καὶ φωτὶς λαμπρότερον, ὥσπερ ὁ ὅρος, ὡς ἐστὶν ἀρμόζον, ἀνταποκρίνεται τῷ σκοπῷ τοῦ νομοθέτου, ὅτι τὰ ῥήματα ἐκεῖνα, ἐτέραν πίστιν, σημαίνουν τὴν πίστιν πρῶτως τοῦ Νεστορίου, καὶ ἐπομένως οἷα νεαν πίστιν, μὴ συμφωνοῦσαν τῇ πίστει τῇ ἐν Νικαίᾳ, καὶ τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶτως δὲ τοῦτο μόνον τὸ ῥῆμα τοῦ Κυρίλλου διασαφῶν τοῖς, τίς γέγονεν ὁ σκοπός τῆς Συνόδου, ὥφειλεν ἄρθῃται ταύτην τὴν ἀμφισβήτησιν. Ὅτι διὰ τῶν ῥημάτων ἐκείνων, τὸ ἐτέραν πίστιν, οὐ κωλύεται τῆς ὀρθῆς πίστεως ἡ ὁμολογία, ἢ σύμβολόν τι, ἢ τὸ τυχόν σύμβολον, ἃν ἡ σύμφωνον τῇ ἀληθείᾳ πίσει.

ζ'. Συνάγεται ἀπὸ τῶν ἐφεξῆς προηγουμένων τούτου τοῦ ὅρου. Καὶ γὰρ Χαρίσιος τίς Πρεσβύτερος πῶς ἀναφέρει, πῶς αἱρετικοὶ τινες βουλόμενοι ἐπιτραφῆναι πρὸς τὴν ἀληθῆ πίστιν, ἐπλανήθησαν παρ' Ἀντωνίου, καὶ Ἰακώβου τῶν τοῦ Νεστορίου ὁπαδῶν, καὶ προήχθησαν ἑαυτοὺς ὑπογράψαι ἐτέρῳ τινὶ συμβόλῳ τῆς πίστεως, ἢ μᾶλλον κακοπιστίας, τῆς πίστεως τῶν ἁγίων πατέρων, τῶν ἐν Νικαίᾳ καταφρονηθείσης. Διηγείται ὡς αὐτοὶ τίνα τρόπον αὐτοὶ ὁ Χαρίσιος τῷ ὀρθῷ ἐπόμῳ δόγματι, συκοφαντίας ὑνείχετο, καὶ διαβολὰς τὰς ἐκ τῶν αἱρετικῶν, ὡς πνεύ

matizat Nestorium, illiusque dogma, & in his universus Synodi constat scopus. Si igitur totus Synodi scopus est, ut condemnet Nestorium, & illius dogma, luce clarius adfulget, quod, si definitio, ut par est, vicissim respondere debeat scopo legislatoris, verba illa *alteram Fidem* significant potissimum Fidem Nestorii, & consequenter veluti novam Fidem, haud consonam Fidei Nicenae, & veritati. Hoc autem unicum Cyrilli verbum declarantis, quinam fuerit Synodi scopus, ipsam dubitationem omnino adimere debet: Quoniam per illa verba *alteram Fidem*, confessio verae Fidei, vel Symbolum aliquod, vel quodcumque Symbolum non prohibetur, si verae Fidei consentaneum sit.

VI. Id colligitur ex iis, quae ordine hanc praecesserunt definitionem. Etenim Charisius Presbyter fideliter retulit, quomodo Haeretici quidam ad veram Fidem se se recipere volentes, in errorem ab Antonio, & Iacobo Nestorii sectatoribus inducti fuerunt, & ipsos alteri Fidei Symbolo, immo pessimae fidei subscribere impulerunt, sprete Patrum Nicaenorum Fide. Narrat insuper quonam modo Charisius vero dogmati insistens, calumnias, & insidias ab haeticis pertulit, ac si bene non sentiret. Ut autem Synodus rectam ipsius

fidem

μα (XVI.) 82

νεί μὴ ὁρῶς φρονῶν . Ἰ'ναδὲ ἡ Σύνοδος γινῶ τῆς
 ἑαυτοῦ πίστεως τὴν ὁρθότητα , ἀναγινώσκει ὁ αὐτὸς
 Χαρίσιος τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἑαυτοῦ , ἢ τὸ συμβολον ,
 ἡ ἐστὶν , ὡς τὸ ἐν Νικαίᾳ· πλὴν τοῦ ὅτι ἐν τῷ τέλει
 ὀνομάζει Πνεῦμα Ἀληθείας Παράκλητον ὁμοούσιον τῷ
 Πατρὶ , καὶ τῷ Υἱῷ . Προτίθῃσι δὲ καὶ κεῖνο , τὸ ὄν
 ἐν Κωνσταντινουπόλει , καὶ εἰς μίαν ἀγ'αν Καθολικὴν
 Ἐκκλησίαν , καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν , καὶ ζωὴν αἰών-
 νιον . Ἐπειτα ἀναφέρει τὸ σύμβολον τῶν προειρη-
 μένων ἀπατεῶνων , τὸ συντεθεὶν παρὰ τῶν Νεστο-
 ριανῶν , ἐν ᾧ οἱ ἀπατηθέντες ἐκείνοι ἑαυτοὺς ὑπέ-
 γραψαν . Ἐφεξῆς μετὰ ταῦτα ἐπεται ὁ ὅρος , δη-
 λονότι τούτων ἀναγνωθέντων ὤρισε ἡ ἀγία Σύνοδος ,
 μηδενὶ ἐξεῖναι ἑτέραν πίσιν , ἢ τὰ λοιπά· Καὶ ἀπὸ τούτων
 νοεῖσθαι δύναται διὰ τι ἐτέθη τὸ ἐπόμενον ἐν τῷ
 ὅρῳ τούτῳ , ὅπερ καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἐν τοῖς ὅροις
 τῶν ἄλλων Συνόδων . Οἶδε τολμῶντες ἑτέραν πίσιν
 σωτίζεσθαι , ἢ προφέρειν τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς
 τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν , ἢ ἐξ Ἑλληνισμοῦ ,
 ἢ ἐξ Ἰουδαϊσμοῦ , ἢ ἐξ ἑτέρας διηγοῦνται αἰ-
 ρέσεως· τοῦτο γὰρ ἐτέθη διὰ τοὺς προειρημένους τοὺς
 ἀπατηθέντας παρὰ τοῦ Ἀντωνίου , καὶ Γακώβου τῶν
 τοῦ Νεστορίου ὁπαδῶν· Ἀπὸ τούτων σαφῶς συνίστα-
 ται , ὅτι τὸ ῥῆμα , τὸ ἐτέραν πίστιν , ἐκείνην τὴν
 Νεστοριανὴν σημαίνει κηκοπιστίαν , δι' ἧς οἱ προει-
 ρημένοι βουλόμενοι ἐπιστρέφειν ἠπατήθησαν , ἢ οἱ αὖ
 δὴ

Fidem agnosceret, Charisius confessionem suam vel Symbolum recitat, quod Nicaeno perfimile est, nisi quod sub fine nominat Spiritum Veritatis Paraclitum, Consubstantialem Patri, & Filio. Adiungit insuper & illud, quod in Constantinopolitano est, scilicet *Et in unam Sanctam Catholicam Ecclesiam, Mortuorum resurrectionem, & vitam aeternam*. Deinde Symbolum praedictorum decipientium adducit a Nestorianis compositum, cui decepti se ipsos subscripsere. Post haec ordine sequitur Definitio, nempe *His lectis, definivit Sancta Synodus nemini licere alteram Fidem &c.* Atque ex istis intelligi potest qua de causa additum fuerit quod in hac definitione sequitur, quodque repetitur in aliarum Synodorum definitionibus, *Qui vero ausi fuerint alteram Fidem componere, aut praeponeere converti volentibus in agnitionem veritatis, sive ex Gentilitate, seu ex Iudaismo, seu ex quacumque haeresi &c.*; hoc enim propter laudatos illos deceptos ab Antonio & Iacobo Nestorii sectatoribus adpositum fuit. Manifestum est igitur ea verba *alteram Fidem* Nestorianam illam pessimam Fidem significare, cuius causa laudati illi converti optantes, decepti fuerunt, utpote quamdam aliam fidem amplexi, peraeque contrariam re-

ὅτι τινα ἐτέρων ὁμοίως ἐναντίαν τῇ ὁρθῇ πίσει, ἢ τῇ καθολικῇ ἀληθείᾳ. Τί γὰρ εἰν τις προφέρῃ ψεύδη πίστιν οὐχ ἑλληνικὴν, οὐκ ἰουδαϊακὴν, οὐχ αἰρετικῶς, ἀλλ' ἀληθεσι χριστιανικοῖς, ἄραγε ἐξεῖη ἂν αὐτοῖς; ἢ ὁ τοῦτο ποιῶνς ἢ ἂν ἀμάτεχος ποιῶνς; Ἀλλ' ἠθέλησεν ἡ Σύνοδος τραυῶς κατακρίναι τὴν Νεστοριανὴν κίρῃσιν τρέχουσαν τῷ τότε. Ἡ δὲ μὲν οὖν λαμπρῶς σαφὲς γέγονε, τίς ἂν εἴη σημασία τῶν ῥημάτων τούτων ἐτέρων πίσιν. Ἐπίκειται δὲ τοῖντεῦθεν ἐν αὐτῇ τῇ κωλύσει ὁμοίῳ τρόπῳ, καὶ δὲ τινες λεγόντων ὅτι Ἐπίσκοποι, ὅτι λαϊκοί, ἢ κληρικοί, ἢ πιστεύοντες, ἢ διδάσκοντες τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκθέσει τῇ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου Χαρισίου προενεχθείση περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ γυνὴν μυστὰ, καὶ διεστραμμένα τοῦ Νεστορίου δόγματα. Διὰ τούτων ἡ Σύνοδος κατακρίνει παραπλοσθὲν ἐκείνους σύμβολον τῶν Νεστοριανῶν, τὸ διδάσκον περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ παρὰ τοῦ Χαρισίου ἀνενεχθέν· περὶ γὰρ ἐκείνου νοῦ· εἰδικῶς περὶ τούτου ποιεῖται μνείαν διὰ τούτων ῥημάτων ἐκείνων περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ γυνὴν τὰ μυστὰ τοῦ Νεστορίου δόγματα· καὶ γὰρ ὑπέστηρεθ' ὅτι οὐκ ὀλίγων ῥημάτων ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παραπλοσθέντος ἐκείνου συμβόλου, τ' ἄλλα διαλαμβάνει περὶ τῆς σαρκώσεως, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· Οὐ μὲν τοι νοῦ περὶ τῆς ὁμολογίας, ἢ τοῦ συμβόλου τοῦ πί-

Ætæ Fidei , & Catholice veritati . Quid enim si quis proferat erroneam fidem non Gentibus , non Iudæis , non Hæreticis , sed veris Christifidelibus , numquid hoc licebit ? Numquid hæc audens expers erit poenæ ? Quare Synodus manifeste condemnare voluit hæresim Nestorianam , ea tempestate licenter cursitantem . Iam igitur clare perspicuum est , quænam sit horum verborum *alteram Fidem* significatio ; sequitur deinde in ipsa prohibitione : *Simili modo si qui autem deprehensi fuerint , vel Episcopi , vel Clerici , vel Laici aut credentes , aut docentes ea , quæ continentur in expositione exhibita a Charisio Presbytero de Unigeniti Filii Dei Incarnatione , videlicet detestabilia , & perversa Nestorii dogmata .* Per hæc Synodus illud Nestorianorum seducens Symbolum , quod docet de Incarnatione Filii Dei , & a Charisio prolatum damnat , de illo enim intelligit , præcipuam de eo mentionem faciens per illa verba *de Unigeniti Filii Dei Incarnatione , videlicet perversa Nestorii dogmata &c.* Etenim de tractis paucis verbis , in illius depravati Symboli initio , reliqua complectitur de Filii Dei Incarnatione , & Humanitate . Non itaque intelligit de confessione , vel Symbolo Fidei Charisii viri or-

πίστεως Χαρισίου ἀνδρὲς πίστεως , καὶ τῇ πίστει ἐπομένῳ τῇ ἐν Νικαίᾳ , ἢ σύμβολον τῶν Νεστοριανῶν κατακρίνοντος , τοῦτο λέγει εἶναι ἑτέρας πίστεως , ἢ μᾶλλον κακοπιστίας , παρεμφαθείσης τῆς πίστεως τῶν ἁγίων πατέρων ἐν Νικαίᾳ . καὶ ὁμολογεῖ τὸ σύμβολον ἀπὸ ῥήματος εἰς ῥῆμα κατὰ τὸ ἐν Νικαίᾳ· πλὴν τοῦ ὅτι ἐν τῷ προστίθῃ τινα ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλει συμβόλου , κακίον τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας τὸν Παράκλητον τὸ ὁμοούσιον Πατρὶ καὶ Υἱῷ . Ἀπὸ τούτου σημειοῦμαι ἕτερόν τι πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν , μὴ εἶναι κεκλυμένον τὸ προφέρειν ἕτερον σύμβολον σύμφωνον τῇ ὁρθῇ πίστει . Τοῦτο δὲ φαίνεται , ἡνίκα ἐγγύς πρὸ τοῦ ὅρου , ἀπαγνοσθέντων δύο συμβόλων , τὸ μὲν ἐν φανερώς καταδικάζεται , ἔπεται δὲ κυροῦσθαι τὸ ἕτερον διὰ τῆς Συνόδου· ἐπεὶ , εἴπερ ἦν ἐν ἐκείνῳ τί ψεύδους , ἡ Σύνοδος κατέκρινεν αὐτὸ ἐκεῖνο , καὶ τὸ ἕτερον . Ἀλλὰ φασὶν τινα ἰδιωτικά πρόσωπα οὐ κωλύεται προστίθεναι , ἢ ἀναπτύσσειν ἐν τῇ ἐκθεσει , ἢ ὁμολογίᾳ τῆς ἰδίας πίστεως· ἄλλως δὲ περὶ τῆς κοινότητος , ἢ τῆς καθόλου ἐκκλησίας· πρὸς τοῦτο ἀπολογούμεθα διὰ τῆς ὑφῆς τοῦ ὅρου , τοῦ λέγοντος περὶ παντὸς προσώπου καθόλουτε , καὶ ἰδίως , καὶ οὕτω κοινῇ ὡς ἰδίᾳ· λέγει γὰρ μηδενὶ ἐξεῖναι , ὅπερ κατὰ τὴν δακνοίαν αὐτῆς τῆς λέξεως ἀναλυεταὶ οὕτω ἅρα οὔτε οὔτοι , οὔτε ἐκεῖνοι , μέχρι παντός , καὶ ἐκάστου ἀνθρώπου . Ἐπὶ ὀνομάζει οὐ μόνον

thodoxi , & Nicaenae Fidei ſectatoris , Symbolum
 que Neſtorianum reiicientis , hoc alterius fidei eſſe
 adſerit , immo peſſimae fidei , contemnens Patrum
 Nicaenorum Fidem , & Symbolum Nicaenum
 de verbo ad verbum confitetur , niſi quod illi non-
 nulla Conſtantinopolitani Symboli adiicit , & il-
 lud *Paraclitum Spiritum veritatis , Conſubſtantia-*
lem Patri , & Filio . Ex quo adnoto & hoc aliud
 ad rem cauſamque noſtram , vetitum non eſſe pro-
 ferre alterum Symbolum rectae Fidei conſonum .
 Id autem adparet , quum paulo ante definitionem
 duobus Symbolis recitatis , alterum quidem ma-
 niſeſte damnatur ; ſequitur ergo alterum ratum
 haberi per Synodum . Si quid enim falſi extitiſſet
 in illo , Synodus & illud damnaret , ſicuti & al-
 terum . At enim diſtitant : non inhibetur privatis
 perſonis adponere , vel explicare aliqua in expoſi-
 tione , ſive confeſſione privatae Fidei , aliter vero
 de communi , aut univerſa Eccleſia . Ad haec ſa-
 tiſfacimus textum definitionis ferentes , quae de
 unaquaque perſona , & generatim , & nominatim ,
 tam communiter , quam privatim loquitur ; di-
 cit enim *nemini licere* , quod juxta vocabuli ſen-
 ſum ita explicatur ; neque iſti , neque illi ad omnes
 uſque , & ſingulos homines . Inſuper non ſolum
 to-

τὴν κοινότητα πάσης τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὰ μερικὰ μέλη, δηλοῦσι, καὶ εἶν Εἰσκόποι, ἢ κληρικοὶ, ἢ λαϊκοί. καὶ ὅταν λέγῃ περὶ λαϊκῶν, τῶν μὴ εἰσκότων τοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς λατίνους ψάλλειν δημοσίᾳ τὸ σύμβολον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, φαίνεται συμπεριλαμβάνειν τοὺς πάντας, καὶ ἑκάστους. Ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀρθῆναι πᾶσαν ἀμφιβολίαν, ἐν τῷ τέλει τοῦ ὅρου τίθενται ῥήματα ἐν ἰνίκῳ ἀριθμῷ ὑπὸ τούτοις τοῖς ῥήμασιν οὕτως ἵνα ἡ καταφανὲς τὸν μὲν Εἰσκόπον ἀλλοτριουσεῖται τῆς Εἰσκοπῆς, καὶ καθηρημένον, τὸν δὲ κληρικὸν ὁμοίως μετακληρησεῖται τοῦ κλήρου, ἂν δὲ λαϊκὸς ἢ, ἀνάθεμα ἔσεται ὡς ἀνωτέρω εἰρηται. Ἀλλὰ τούτοις λέγουσιν ὅτι ἡ κοινότης καλύπτεται οὐχὶ πρόσωπα μερικά, προσίσταται τὸ ὅν ἐν τῇ ἐκτῇ συνόδῳ, ἐν ἣ ἀναγιγνώσκεται τὸ σύμβολον, καὶ ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως Ἀγιάθωνος Πάπα, καὶ πάσης τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, ἐν οἷς πολλὰ προστίθενται, αἵτινα οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν Νικαίᾳ, ἢ τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ οὐκ ἀπαθῶντα ἐκείνοις, μαλλονμενὺν συμφωνοῦντα ἐν τῇ ὁρθῇ πίστει. Παρὰ ταῦτα ὅταν ἡ ὕψις αὐτῆς ἀπλῶς λέγῃ μὴ διαστέλλουσα μεταξὺ τούτων, ἢ ἐκείνων τῶν προσώπων, μᾶλλον συμπεριλαμβάνουσιν πάντα, οὐκ ἔστι δίκαιον περισφίγγεσθαι κατὰ τῆς ἰδίας τῶν ῥήματων δυνατόως πρὸς τινὰ πρόσωπα.

ὡς

totius Ecclesiae communitatem nominat , verum
& peculiaria membra , scilicet etsi fuerint Episco-
pi , sive Clerici , sive Laici : & quoties sermo-
nem habet de Laicis , ne minimum quidem ad-
suetis apud Latinos publice in Ecclesia Symbolum
canere , clarum est universos , & singulos in unum
comprehendere . Sed ad omnem dubitationem e
medio tollendam , in fine ipsius definitionis verba
in singulari numero , ponuntur sub iisdem ver-
bis , ita ut planum sit , Episcopum removendum ab
Episcopatu & deponendum , Clericum vero simi-
liter excidere a Clericatu , si vero Laicus fuerit ,
& ipsum anathema fore , ut superius dictum est .
Sed iis , qui adferunt id communitati prohibi-
tum , non vero privatis personis , opponitur quod
in sexta Synodo continetur , ubi legitur Symbo-
lum , & Confessio Agathonis Papae , & totius Oc-
cidentalis Ecclesiae , quibus multa addita sunt ,
quae in Nicaeno , & Constantinopolitano non exi-
stunt , non illis certo contraria , immo consona in
recta Fide . Praeterea quoties textus ipse simplici-
ter se se habet , nullam distinctionem faciens in-
ter has , vel illas personas , quin potius omnes
complectens , fas non est contra propriam verbo-
rum vim contrahere ad aliquas personas . Intelle-
cta

22 (XXIV.) 23

ὡς ὀφείλει νοεῖσθαι περὶ ἐτέρας πίστεως, τοῦτ' ἐστίν, ἐναντίας τῇ ὀρθῇ πίστει, ἔχει χώραν ἐν πᾶσι τοῖς προσώποις καινῇτε, καὶ ἰδίᾳ. Ἐπειδὴ οὕτε πάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὔτε μέρει, οὔτε τισι προσώποις ἐξεγένετο, ἢ πότε ἐξέσται προδύρειν, διδάσκειν, γράφειν, ἢ φρονεῖν, παρησίᾳ ἢ κεκρυμμένως, κοινῇ ἢ ἰδίᾳ ἐτέραν παρὰ τὴν ὑγιέα πίσιν, ἢ ἕτερον σύμβολον ἀλλότριον δηλονότι τῆς ὀρθῆς πίστεως, ὡς ἦν τὸ τῶν Νεστοριανῶν. Ἀλλ' εἰρεῖ τις, ἄρα ἐκάστη Ἐκκλησία μερικὴ δυηέται δημοσίᾳ ψάλλειν ὅποιον ἂν ἐθελήσῃ σύμβολον, καὶ προστίθεναι ὅτι ἂν ἐθελήσῃ, ἔσταν ὁμοφρονούῃ τῇ ὀρθῇ πίστει; Ὅθεν φαίνεται δύνασθαι ἀκολουθῆσαι ἀπὸ ταύτης τῆς διαφορᾶς, καὶ ἀδείας σκάνδαλόν τε, καὶ σύγχυσιν. Λέγω αὖν ὅτι οὐ κωλύεται ἀπὸ τῶν ῥημάτων τοῦ ταύτου ὅρου, τοῦ μόνον κωλύοντος τὴν ψευδῆ, καὶ μὴ ὑγιέα πίστιν προφέρεσθαι, οὐ μόνον ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, ἢ λεωφόροις; ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἰδίῳ αἰκοῖς, καὶ πανταχῇ, μάλλοιμένοιν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μυχοῖς τῶν καρδίῶν ἡνίκα προστίθῃσιν ἔτι τὸ ῥῆμα τὸ φρονεῖν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ταῖς θείαις λειτουργίαις αἱ μερικαὶ Ἐκκλησίαι ὀφείλουσι συντηρεῖν τὸ ἔθος τῶν μεζούων Ἐκκλησιῶν, οὐκ ἔξεται τὴν τοιαύτην παρεξάγειν καινότητα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀποστολικὴ Καθέδρα ἀνωτέρα ἐστὶ πᾶσῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ τὸν τόπον τοῦ Χριστοῦ φέρει ἐπὶ γῆς, ὡς Εὐαγγέ-

γι-

sta igitur vere, ut intelligi debent, verba de alia fide, videlicet de fide contraria rectae Fidei, locum habent in omnibus personis, & communiter, & privatim, quandoquidem neque universali Ecclesiae, neque particulari, neque certis personis licuit, aut aliquando licebit proferre, tradere, vel tenere palam, aut occulte, communiter, aut privatim Fidem a sana Fide aberrantem, vel aliud Symbolum a recta Fide alienum, quemadmodum erat Symbolum Nestorianorum. Dicit fortasse aliquis: Ergo unaquaeque particularis Ecclesia publice pfallere poterit quodcumque voluerit Symbolum, & addere quod placuerit, dummodo sit conforme rectae Fidei? Quare ex hac differentia, ac libertate oriri posse videtur scandalum, & confusio. Respondeo itaque, hoc vetitum non esse per illa definitionis verba, prohibentis solum proferre falsam, & non veram fidem, nec in Ecclesiis tantum, aut publicis viis, sed & in privatis etiam domibus, & ubique: siquidem addit etiam verbum *tenere*. Quoniam vero in divinis Liturgiis singulae Ecclesiae consuetudinem maiorum Ecclesiarum servare debent, non licebit huiusmodi adducere novitatem. Quum autem Apostolica Cathedra superior sit omnibus Ecclesiis, & locum Chri-

D

sti

γέλια τραῶς μαρτυροῦσι, καὶ κατὰ τοὺς ἀγίους πατέρας τὴν καθολικὴν περιστάξιν Ἐκκλησίαν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως, τῷ ἐν τοῖς θείοις δημοσίῳ ψαλλομένῳ ἐν Ἐκκλησίαις, ὁφείλουσι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι ταύτῃ ἀκολουθεῖν μητρὶ οὕτῃ, καὶ διδασκαλίᾳ πατρῶν. Ὅδῃ ἄρῃον, ἡνίκα περὶ ἐκείνου ζητηθῇται, πεπλατυσμένως διασαφηνήσεται. Κατὰ τὸ παρὸν δὲ, ἐπειδὴ περ τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου ἔχομεν ἀπὸ χειρᾶς, τὴν μαρτυρίαν ἐκείνην ἐξ ἐπιστολῆς τινὸς τοῦ Κυρίλλου τῆς ἀρχιεπίσκοπος, Ἐγγων παντάπασι, ἀρκούν ἂν εἴη παραγαγεῖν. Ἡ Σύνοδος, ἔφη, ἡ ῥωμαϊκὴ ἔγραψέ τινα, ὧν ἀνεγκλίον ἐστὶν ὑπακούειν, κατέχοντα πάσης τῆς δύσεως τὴν κοινωνίαν, καὶ κατωτέρω, ἡμῖς ἐπόμεθα τοῖς παρὰ τῆς ῥωμαϊκῆς Συνόδου κριθεῖσιν. Προσπεδήτω κάκῃκα ἀπὸ τῆς Συνδικῆς ἐπιστολῆς τοῦ μαχαρίου Παπᾶ Ἀγάθωνος τῆς ἀναγνωσθείσης, καὶ στερχθείσης ἐν τῇ ἐκτῇ Συνόδῳ. Ὅπως ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τῆς ἑαυτῷ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μαχαρίου Πέτρου ἐμπιστευθείσης, ἐπίκειται ἀναφυσμένων πλάνων διδάσκειν, καὶ μυσταγωγεῖν τοὺς λαοὺς τὴν ἀλήθειαν, καὶ στηρίζειν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ὅτι τῆς ἀποστολικῆς καθεδρᾶς ἡ διδασκαλία, ὡς δῆθεν τοῦ ἐξάρχου πάντων τῶν Ἀποστόλων, ἦν πᾶσα ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, καὶ αἱ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι πιστῶς περιπτύσσουσι, ἐν πᾶσιν ἐπακολουθεῖται.

ζ'. Ἀποδείκνυται ἡ προειρημένη διάνοια, ὅτι
ὡς

fi in terra teneat, ut Evangelia manifestissime testantur, & iuxta Patres Catholicam representet Ecclesiam in Symbolo Fidei, quod in divinis officiis publice canitur in Ecclesiis, debent ceterae Ecclesiae eam sequi, quae mater omnium est, & magistra. Qui quidem articulus, quum de illo quaestio erit, fusius explicabitur. Impraesentiarum autem, quoniam ea, quae agenda sunt, iuxta Synodum Ephesinam, prae manibus habemus, testimonium illud ex Epistola quadam Cyrilli incipiente: *Cognovi omnino, adducere sit sufficiens. Synodus (inquit) Romana scripsit aliqua, quibus necessarium est obedire, quae totius Occidentis communionem continent; & inferius: Nos sequimur Romanae Synodi decreta.* Addantur & illa ex Epistola Synodica Beati Agathonis Papae lecta, & cum dilectione accepta in sexta Synodo. Quomodo ex ministerio in persona D. Petri sibi concredito iniungitur exortis erroribus docere, atque initiare populos in veritate, fratresque confirmare; & quod Apostolicae Cathedrae, scilicet Principis omnium Apostolorum doctrina, quam universa Catholica Ecclesia, & Oecumenica Synodi fideliter amplectuntur, in omnibus servanda sit.

VII. Praeclaudatus sensus clarior redditur,

D 2

quo-

ὡς λέγει ὁ Κελεστίνος ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς τὴν
 Σύνοδον Ἰθουθείση, Οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ Πατέρες τῆς
 Συνόδου, καθάπερ διεδέξαντο τοὺς Ἀποστόλους ἐν τῇ
 τιμῇ, οὕτω καὶ ἐν τῷ κόπῳ, καὶ ἐτομένως ἐν τῇ
 τελειώσει τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ὁ Χριστὸς
 ἐνετείλατο κηρύττεσθαι τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτί-
 σει, καὶ διδάσκειν τὰ ἔθνη· εἰ δ' οὐκ ἔξῃν ἑτέραν
 τίστιν προφέρειν, ταύτ' ἐστὶν ἑτέραν ἀναπτύξιν, ἢ
 ἑτέρα ῥήματα, παρὰ τὰ ἐμπεριεχόμενα ἐν τῷ ἐν
 Νικαίᾳ συμβόλῳ, ὅπερ ἐστὶν ὀλιγίστων ῥημάτων, ὡς
 ἔπρεπε πάντως εἶναι, τότε οὐκ ἂν δυνηθεῖσαν πι-
 λὰ τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ ἐν τῇ
 παλαιᾷ διαθήκῃ, καὶ ἡφ' κηρύττεσθαι. ὁδὲ γελοῖον
 ἐστίν.

ἢ. Ἀποδείκνυται ἡ διάνοια αὕτη ἀπὸ τινος
 ὁμιλίας τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, γενομένης πρὸς
 τὸν Βασιλέα Μαρκιανόν, ἧς ἡ ἀρχὴ· Καὶ τοῦτο
 ὁμολογουμένως, ἐν ᾗ λέγεται· μηδεὶς ἐγκαλεῖτω τὸν
 μακάριον Λέοντα ὡσανεὶ ξένον, καὶ ἄγνωστον, τοῖς
 κανόσι τοῖς πατέρων ἐκθεσιν ποιησάμενον, ὡσανεὶ
 μὴ ἐξεῖναι τινι ἐκτιθέναι τὴν πίστιν, πλὴν τῶν πα-
 τέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων· Ἀνάγκη ἦν
 οὕτω ποιῆσαι κατὰ τῶν αὐθισταμένων τῇ ἀληθείᾳ,
 καὶ ὅτι τοῖς τὴν ὁρθὴν διδασκαλίαν ἀνατρέψαν ἐπι-
 χειροῦσι δεῖ ἀπαντᾶν. Καὶ γὰρ εἰ πάντες ἠκούοντο
 τῇ πίστει τῇ ὁρθῇ, καὶ τῆς εὐσεβείας τὴν τρί-
 βον οὐδεμίᾳ ὑτάραττον κακωτομίᾳ, ἢ χθὲν ἂν τοὺς
 τῆς

quoniam sicuti Caelestinus ait in Epistola ad Synodum missa, *Episcopi Sinodi Patres quemadmodum Apostolis in honore successerunt, ita & in labore, & consequenter in perfectione mandatorum Christi*; sed Christus praecepit praedicari Evangelium omni creaturae, & docere gentes: si ergo non liceret alteram fidem proferre, scilicet alteram expositionem, vel alia verba praeter ea, quae habentur in Symbolo Nicaeno paucissimis composito, uti esse omnino decebat, tunc multa, quae in Evangelio, & in novo, ac in veteri Testamento continentur, enunciari non possent: Quod quidem risu excipiendum est.

VIII. Mens ipsa explicatur ex quadam Homilia Concilii Chalcedonensis ad Marcianum Imperatorem, cuius initium *Et hoc sine controversia*, in qua dicitur: *Nemo accuset beatum Leonem tanquam hospitem, & ignarum, eo quia Canones Patrum exposuerit, ac si nulli Fidem declarare liceret, nisi Patribus Nicaeae congregatis. Necessse erat ita agere contra veritatis adversarios, & quod obsistere oportet conantibus sanam doctrinam evertere. Etenim si cuncti Fidei definitae acquiescerent, & pietatis semitam nulla novitate turbarent, illud mihi suaderem, Ecclesiae filios nihil ultra*

tra

τῆς Ἐκκλησίας ὑοὺς μὴδὲν περαιτέρω διαλογίζεσθαι τοῦ διασαφηνέντος Συμβόλου • ἀλλ' ἐπειδὴ περ πολλοὶ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς γραμμῆς διὰ τῶν τῆς πλάνης ἀνοδιῶν ἐκπίπτουσιν, ἑαυτοῖς τοῦ ψευδούς καθιστάντες ὁδὸν, ἀναγκάζουσιν ἡμῖν ἐπιστρέψαι ἐκείνους τῇ τῆς ἀληθείας εὐρέσει, τὰ ὑπομνηματὰτε ἐκείνων τὰ ἀλλόκοτα σωτηρίας ἀντιθέσεις ἀνασκευάζει • ὥσπερ οὐ νέον πρὸς τὴν εὐσέβειαν οἰοῖται τῇ πίστει ἐλλείποντες ἐκζητῶμεν, ἀλλὰ κατ' ἐκείνων καὶ τῶν ἐκείνων ἐξευρημένων διανοώμεθα τὰ δοκούντα σωτήρια.

5. Ἀποδείκνυται αὐτῇ ἡ διάνοια ἀφ' οὗ ἔφη ὁ Ἀπόστολος εἰς ἐπιστολάς, μία πίστις, ἐν βάπτισμα • εἰδὲ μία ἐστὶ μόνον ἡ πίστις, ὅταν λέγεται μὴδὲν ἔξεῖναι ἑτέραν πίστιν προφέρειν παρὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ, καὶ τὴν ὀρισθεῖσαν ἐκεῖ ἀληθῆ εἶναι πίστιν, καὶ μόνον, φαίνεται ἑτέραν πίστιν μὴ εἶναι; ἀλλ' ἡ τὴν ψευδῆ, καὶ διεστραμμένην καθάπερ, ὅταν λέγεται μὴ προσκυνῆσαι ἕτερον Θεὸν παρὰ τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ, προσήκει νοεῖν περὶ ἑτέρου Θεοῦ μὴ ὄντος ἀληθοῦς, ἀλλὰ ψευδούς.

6. Ἀποδείκνυται ἡ προειρημένη διάνοια, ἀφ' ὧν φησὶν ὁ Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῇ • οὐκ ἀρκεῖ σοι ὁμολογεῖν μόνον τὸ ἐν Νικαίᾳ συμβολον, ἐπειδὴ περ ἕκειν, οὐκ ὀρθῶς ἐρμηνεύειν, ἀλλὰ δεῖ σε ὁμολογεῖν τὰ κατωτέρω γεγραμμένα ἐξ' κεφαλαια, ἃ δηλαδὴ πρὸς σαφένειαν τοῦ ἐν Νικαίᾳ Συμβόλου ἦν,

tra loqui posse, quam quod est in Symbolo declaratum. Verum quum multi a recta linea per errorum impervia declinent, mendacii viam sibi metipsis sternentes, necesse est nobis illos per veritatis investigationem convertere, eorumque absurdos commentarios salutaribus refellere oppositionibus, non ut novum quippiam, nempe Fidei, pietatis ergo deficienti exquiramus; sed ut adversus illos, eorumque inventa excogitemus, quae videntur salutaria.

IX. Sensus ipse declaratur ex eo, quod in epistola ait Apostolus *una Fides, unum Baptisma*. Si ergo est una tantum Fides, quando dicitur nemini licere alteram Fidem proferre praeter Nicaenam, & definitam ibi esse veram, & solam Fidem: adparet aliam Fidem non esse, nisi falsam, & dissonam. Quemadmodum quum legitur: *Non adorabis Deum alienum, praeter Deum Coeli*, intelligi debet de alio Deo, qui non est verus, sed falsus Deus.

X. Ea etiam, quae scripsit Cyrillus ad Nestorium, praefatam Synodi mentem dilucide exponunt. Dicit enim: *Non sufficit tibi confiteri solum Symbolum Nicaenum, quoniam cedere non est recte interpretari, sed confiteri debes duodecim inscrius conscripta capita, quae profecto ad Nicaeni*
Sy-

ἦν καὶ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας, ἐν οἷς πολλὰ περιέχονται, ἅπερ ἀνεπτυγμένως ἐν τῷ συμβόλῳ οὐκ ἐκτείνονται. Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς φαίνεται τὸ ῥῆμα ἐκεῖνο τὸ μηδὲν ἐξέστω ἑτέραν πίστιν προφέρειν παρὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ, οὐ περὶ ἄλλης ἀναπτύξεως σαφεστέρας, καὶ φανερωτέρας οφείλει νουεῖσθαι, ἀλλὰ περὶ ἐναντίας, καὶ διεστραμμένης πίστεως· ἄλλως γὰρ ὁ προειρημένος ὅρος ἦν ἂν κατ' αὐτῶν τῶν πατέρων τῶν ὀρίζοντων.

ια'. Ἀποδείκνυται ἡ προειρημένη διάκρισις ἐκ μεγάλου αὐτοῦ, ὅπερ συνίβαιεν ἂν ἐντεῦθεν, ἅπερ ἑτέρα ἀνάπτυξις τραυωτέρα ἐκωλύετο, ἢ ἑτέρα ῥήματα λέγειν παρὰ τὰ ἐν τῷ ἐν Νικαίᾳ συμβόλῳ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν ταῖς κωλύσεσι τῶν ἐπομένων Συνόδων κωλύεται ἑτέραν πίστιν φρονεῖν, ὅστις ἂν ἐν τῷ νῦν φρονεῖ τῷ ἑαυτοῦ ἀληθείαν τινὰ τῆς Γερᾶς Γραφῆς, μὴ οὕτως ἀνεπτυγμένως ἐν τῷ συμβόλῳ περιπεσοῖ ἂν πρὸ νόμου. Οἰμοῖως καὶ πάντες οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι, αἱ διασταφικότες, λέγοντες, διδάσκοντες, γράφοντες πολλὰς ἑτέρας εὐαγγελικάς, καὶ ἀποστολικὰς ἀληθείας. Ἀλλ' ὅποταν λέγῃ ὁ Ἀποστολὸς καρδίᾳ πιστεύεται πρὸς δικαιοσύνην, σημαίνει δὲ ἡ ὁμολογία γίνεται εἰς σωτηρίαν, πᾶν ὅτι περ χρεῖα ἔστι πιστεύειν, ἀνάγκη καὶ προφέρειν, εἰ δ' ἔξει πιστεύειν, καὶ προφέρειν, ἔξει γράφειν καὶ διδάσκειν.

ιβ'. Φαίνεται ἡ διάκρισις αὐτῇ· ἐπειδὴ περ ἡ
κω-

✠ (XXXIII.) ✠

Symboli, & Evangelicae veritatis declarationem adposita sunt, in quibus multa habentur, quae explicite in Symbolo non exponuntur. Et ex his colligitur ea verba, scilicet Nemini liceat alteram Fidem proferre praeter Nicaenam, non de alia Fidei expositione clara magis, & plana intelligenda esse, sed de diversa, & dissona Fide. Nam ceteroquin praelaudata definitio ipsis Patribus deficiantibus contraria foret.

XI. Maxima quae evenirent incommoda, si expositio magis perspicua prohiberetur, vel alia proferre verba praeter ea, quae in Symbolo Nicaeno existunt, Concilii sensum patefaciunt. Quum enim in subsequantium Synodorum prohibitionibus alteram Fidem tenere inhibeat, quisquis mente sua veritatem aliquam Sacrae Scripturae conciperet, clare in Symbolo non existentem, deficeret a lege. Pariter & omnes sacri Doctores explicantes, exponentes, docentes, tradentes quamplurimas alias Evangelicas, & Apostolicas veritates. Verum quando ait Apostolus: *corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, omne, quod oportet credere, necesse est proferre; si autem licet credere, & proferre, licet scribere, & docere.

XII. Mens ipsa manifesta est; quandoquidem

E pro-

¶ (XXXIV.) ¶

κώλυσις αὐτῇ , οὐ μόνον μετὰ τὸ σύμβολον τίθε-
ται , ἀλλὰ καὶ μετὰ τοὺς ὅρους τῶν πατέρων . καὶ
ὥς οὐκ ἔξεστι κατὰ τοὺς Γραικοὺς ποιῆσαι ἕτερον
σύμβολον τῇ αὐτῇ ἀληθοῦς πίστεως , μᾶλλον ἀνε-
πτυγμένον , οὕτως οὐκ ἂν ἐξῆν ἑτέροισι ὅροις ποιεῖν
τῆς αὐτῆς πίστεως . καὶ καθὼς οὐκ ἔξεστιν ἀνα-
πτύσειν τὸ σύμβολον , οὕτως οὐκ ἂν ἐξῆν ἀναπτύσειν
τοὺς ὅρους . ἀλλὰ τοῦτο ἦν αὐ ἐγκατὶον πάσῃς ταῖς
ἐπακολουθησάσαις Συνόδοις , ταῖς ποιησάσαις νέας ἀ-
ναπτύξεις , καὶ ὅρους περὶ τῶν τῆς πίστεως ἀληθει-
ῶν . Εἰ δέ τις λέγοι εἰς τὰ μάλιστα αἱ ἐπόμεναι
Συνόδοι ἀληθεῖς ἑτέροις ἐποίησαντο ὅρους , οὐμύντοί
ποτε νέαν ἐποίησαντο σύμβολον , οὔτε τούτῳ προσέ-
θεσαν τί . Πῶτερον οὖν προστεθῇ τι ἐν ἐτέρῳ καίρω
ρηθῆσεται . ἀλλὰ κατὰ τὸ παρὸν ἀποκρινόμεθα , οὐχ
ἔπεται ἐπειδὴ οὐκ ἐποίησαν , ἄρα αὐδὲ ποιῆσαι ἡδύ-
νατο . δύναται δ' εἶναι λόγος οὕτως . διότι προσώρων
οἱ πατέρες ἐκεῖνοι τὰς ἀνεργείας τότε νέας πλά-
ναις δύνασθαι δι' ἔργον εὐρίσκειν , διὰ τούτων οὐκ ἦν ἐ-
κείνοις φροντίζειν τίθεναι ἀνάπτειν τινα ἐν τῷ συμβό-
λῳ· Ἀλλ' οἱ Λατίνοι ὀρῶντες τὴν πλάνην τῶν οἰομέ-
νων τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐκ ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ
Χριστοῦ , μὴ δύνασθαι ἐκδιδόναι ἐκρίζωθῆναι , ὅτι μὴ συ-
νεχῆς καὶ δημοσίᾳ ψαλμωδίᾳ , ἐσκεμμένως καὶ ἀναγ-
καίως ἐν τῷ συμβόλῳ προσέθεσαν , διότι τεθείκα-
σιν .

γ'.

prohibitio haec non solum ponitur post Symbolum, verum etiam post definitiones Patrum; & sicuti non licet iuxta Graecos aliud Symbolum eiusdem verae Fidei clarius componere, ita neque fas erit alias definitiones proferre ipsius Fidei: & quemadmodum datum non est Symbolum exponere, ita neque licebit definitiones explicare. Sed hoc subsequenter Synodis foret oppositum novas explanationes, novasque conscientibus de Fidei veritatibus definitiones. Si quis autem dicat: maxima urgente necessitate, sequentes Synodi quasdam alias definitiones condiderunt, nunquam vero novum Symbolum fecere, neque quicquam illi addiderunt, utrum aliquod adpositum fuerit, alias dicetur: nunc autem respondemus, quum non fecerint, non sequitur, quod facere non potuerint. Sermo enim ita potest institui: Quoniam praevidebant Patres illi, exortos tunc novos errores per definitiones posse destrui, propterea cura illis non insidebat expositionem aliquam in Symbolo adponere. Sed Latini videntes, errorem eorum, qui autumabant Spiritum Sanctum non procedere ex Filio, haud facile evelli radicitus posse, nisi perpetuo, & publico cantu, considerate, & necessario Symbolo adiecissent, ideo addidere.

ιγ'. Φαίνεται ἡ διάνοια αὐτὴ ἀπὸ τῶν ἐκφε-
ρομένων ἐν τῷ τόμῳ τῆς πίστεως τῆς ἐν Χαλκηδόνι
Συνόδου, μετὰ τὴν ἀνάγκωσιν τοῦ ἐν Νικαίᾳ Συμ-
βόλου, καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶσα λέγεται.
Ἦρκει μὲν οὖν πρὸς πληρεστάτην τῆς εὐσεβείας ἐπει-
γνοσιν, καὶ βεβαίωσιν τὸ ἀσφαλίστατον τοῦτο καὶ
σωτήριον τῆς Θείας χάριτος σύμβολον. Περὶ Πατρὸς
γὰρ καὶ Υἱοῦ, καὶ Ἀγίου Πνεύματος διδασκαλίαν
ἐκδιδάσκει τελείαν, καὶ τὴν κυριακὴν σάρκωσιν τοῖς
πιστῶς ὑποδεχομένοις φανεροῖ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τὸ κή-
ρυγμα τῆς ἀληθείας καταστρέφειν πειρώμενοί, τινες
τῆς ἐαυτῆς αἵρέσεως καινοτομίας ᾠδίνουσι, διὰ τού-
των ἡ Ἀγία Σύνοδος βουλομένη τὰ μηχανήματα τού-
των ἀποκλείσαι, ἔταξε, καὶ τὰ λοιπὰ καὶ ἐν τῷ
τέλει λέγει· οὐχ ὅτι ἐν τοῖς προλαβουσί τι παπα-
λεῖπον προστίθεντες, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ἀγίου Πνεύμα-
τος τὴν διάνοιαν ταύτης, κατὰ τῶν ἐπιχειρόντων ἀρνεῖ-
σθαι τῆς αὐτοῦ Θεότητος τὴν κυριότητα, ταῖς ἀπὸ
τῶν γράφων μαρτυρίαις διασαφεῦντες· Ὅθεν φαίνε-
ται ὅτι τὸ διασαφεῖν τὴν πίστιν, εἴτε τὸ σύμβο-
λον, οὐκ ἐστὶ προσηγήκη κυρίως, οὔτε μὴ νομιωκεω-
λυμένη.

ιδ'. Φαίνεται ὁμοίως ἀπὸ τῆς ζ'. Συνόδου ἐν
ᾗ οὕτω λέγεται. Μετὰ πάσης οὖν ακριβείας ἐρευ-
νήσαντες, καὶ διασκεψάμενοι, καὶ τῷ σκόπῳ τῆς
ἀληθείας ἀκολουθήσαντες οὐδὲν ἀφαιροῦμεν, οὐδὲν προ-
στί-

XIII. Idem sensus in propatulo constituitur ex relatis in Codice Fidei Chalcedonenfis Concilii , ubi post recitationem Symboli Nicaeni , & Constantinopolitani , dicitur : *Sufficit quidem ad plenissimam Religionis cognitionem , & confirmationem firmissimum hoc , & salutare divinae Gratiae Symbolum . De Patre enim , & Filio , & Spiritu Sancto perfectam doctrinam tradit , & Domini nostri Iesu Christi Incarnationem fideliter accipientibus patefacit . Quoniam vero ii , qui veritatis praedicationem subvertere conantur , quasdam propriae haeresis novitates parere gestiunt ; hisce de causis Sancta Synodus volens machinationes eorum omnes eludere , decrevit , & reliqua ; & in fine ait : Non quasi aliquid deesset prioribus adiicientes , sed propriam de Spiritu Sancto sententiam contra illos , qui proprietatem divinitatis eius negare tentaverant , Scripturarum testimoniis declarantes . Quare perspicuum est Fidem sive Symbolum explanare , proprie additamentum non esse , neque vetitum a lege .*

XIV. Adparet similiter ex septima Synodo , in qua ita legitur : *Ergo cum omni diligentia perscrutantes , & discutientes , & veritatis scopum sectantes , nihil adimimus , nihil addimus . Pro-*
tetur

στίθεμεν . Λέγουσιν οἱ Πατέρες ἐκεῖνοι μηδὲν προστιθέναι , μηδὲν ἀφαιρεῖν τῶν ὁρισθέντων διὰ τῶν Ἀγίων Πατέρων , ἀλλ' ὁμῶς νέαν ποιοῦνται ἀνάπτυξιν τὴν πρότερον μὴ οὔσαν περὶ τὰς προσκυνεῖν τὰς εἰκόνας . Ἀπὸ τούτου δύο τινα ἔλκυνται , ὅτι ἡ ἀνάπτυξις , καὶ ἡ μείζων ἐξάπλωσις τῆς ἀληθείας , οὐκ ἐστὶ κυρίως προσθήκη , οὐδὲ κεκλυμένη , ἔτι , ὅτι δεῖ αἰεὶ τῷ σκόπῳ τῆς ἀληθείας ἀκολουθεῖν . Οὐκ ἦν γὰρ φροντὶς ταῖς Ἀγίοις Πατράσι κωλύσαι τὴν τῶν λέξεων προφορὰν , καὶ τῶν συλλαβῶν , ὅτι μὴ μόνον ἐκείνων τῶν ἀνατρεπόντων τὴν ἀληθῆ νοῦν , καὶ τὴν ἀληθῆ διάνοιαν , ὡς κατωτέρω ρηθήσεται .

ιε . Δηλοῦται ἡ διάνοια αὐτὴ ἀπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Συμβόλου , περὶ οὗ οὐδεμία γέγονε μνήμη ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ Συνόδῳ . Ἡ γὰρ οἱ Πατέρες οἱ ἐν Ἐφέσῳ , ἐπειδὴ περὶ οὗκ ὠνόμασαν ἐκεῖνο , οὐκ ἠθῆλησαν ἵνα προφέρηται , καὶ , τότε κατὰ τῆς κωλύσεως ἣν οἱ Γραικοὶ φασιν , ὀφείλει εἶναι ἀπαλειπτον , καὶ μετακινεῖσθαι ἀδύνατον , οὐκ ἂν ἦν ἔξω χρητῆσαι ἐκεῖνον . ἢ εἴ περ ἠθέλησαν ἵνα εἴῃ ἐν χερσὶν αὐτοῦ , τότε φαίνονται νενομιστοὶ ἐκείνο ταυτὸν τῷ ἐν Νικαίᾳ Συμβόλῳ , ταύτῃ τῷ λόγῳ ὅτι αὐτὸ περιέχει ἐναντίαν ἐκείνῳ πίστιν , ῥήματα δὲ ἕτερα , καὶ πλείονα περιέχειν δῆλον ἐστίν . Ἄρα φαίνεται τὸν σκοπὸν τῶν Πατέρων γενομέναι μὴ κωλύσαι ἑτέρων καὶ πλείονων ῥημάτων ἀληθῆ ἀνάπτυξιν . καὶ τοῦτο παρ-
ρη

tentur Patres illi nihil addere , nihil adimere eorum , quae per Sanctos Patres definita sunt ; & nihilominus novam condunt expositionem , quae antea non erat , circa Imaginum adorationem . Ex quo duo aliqua deducuntur ; quod explicatio , & explanatio maior veritatis non est proprie additio , neque a lege prohibita ; insuper quod semper ad veritatis scopum animum intendere oportet . Non enim Patrum erat maxima ratio prohibendi vocum , & syllabarum omnium enunciationem , nisi illarum solum , quae veram mentem , verumque sensum everterent , ut inferius dicitur .

XV. Ex Symbolo Constantinopolitano , de quo nulla facta fuit mentio in Concilio Ephesino , sensus ipse declaratur . Vel enim Patres Ephesini quum illud haud nominaverint , noluerunt ut proferretur ; & hoc contra prohibitionem , quam Graeci dicunt , firmum esse debet , & nulli mutationi obnoxium , non liceret illo uti ; vel si voluerunt ut in usu esset , videntur certe existimasse , illud esse idem ac Nicaenum Symbolum ea ratione quod non complectitur fidem illi contrariam ; diversa tamen , & plura verba continere manifestum est . Adparet itaque Patrum scopum fuisse , non prohibere aliorum , plurimorumque verborum veram expo-

ρήσις εἶπον αὐτοὶ οἱ Γραικοί . Οὔτι εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύμβολον διαφέρει ἐν ῥήμασι . τοῦ ἐν Νικαίᾳ , ὁμῶς ἐπεὶ οὐ διαφέρει κατὰ τὴν ἔννοιαν , καὶ τὴν ἀληθείαν , οὐκ οἷήτεον εἶναι ἕτερον , ἀλλ' ἐν καὶ τοῦτο· λέγοντες , ὅτι ἀναγνωσθέντος ἐν τῇ ἐν Εῴσῃ Συνόδῳ τοῦ ἐν Νικαίᾳ Συμβόλου , νοεῖται ἀνεγνωσθαι καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει . Τοῦτο δῆπουθεν δύνανται καὶ Λατίνοι λέγειν ὑπὲρ ἑαυτῶν . Οὔτι εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸ ῥωμαϊκὸν Σύμβολον ῥηματικῇ διὰ λέξεων ἐκθέσει διαφέρει τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει , καὶ ἐν πολλοῖς τοῦ ἐν Νικαίᾳ , ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει· ὁμῶς ἐπειδὴ οὐ διαφέρει κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὴν ἀληθείαν , εἰκότως οἷήτεον ἐστὶν ἐν καὶ τοῦτο τῷ ἐν Νικαίᾳ , καὶ τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ ἐν Νικαίᾳ , καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄξιον κρίναι ἀνεγνωσθαι καὶ τὸ ἡμέτερον ῥωμαϊκόν .

ἰς . Δηλοῦται ἡ διάκρισις αὐτῇ , ὅτι ἐπειδὴ περ τὰ ῥήματα τῆς καλῆς τῆς ἐν τῇ κατ' Εῴσῃ Συνόδου , εἰσὶ ταῦτα κατὰ τὸν νοῦν , τοῖς ῥήμασιν , ἃ λέγει πρὸς Γάλατας ὁ Παῦλος· δηλαδὴ , καὶ ἡμεῖς , καὶ Ἀγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν , παρ' ὃ εὐαγγελιστὴν , ἀνάθεμα ἔστω καὶ ταῦτα τὰ ἀποστολικὰ ῥήματα αὐτοὶ φασιν οἱ Γραικοὶ νοεῖσθαι περὶ ἐναντίου εὐαγγελισμένου . Τί μὴ ὁμοίῳ τρόπῳ νοεῖσι τὰ συνοδικὰ ῥήματα περὶ
ἑαυτῶν

positionem ; & hoc Graeci ipsi firmo animo fatentur . Quoniam etsi Constantinopolitanum Symbolum a Nicaeno quo ad verba maxime differt , tamen cum non dissentiat in sensu & veritate , cense-ri non debet diversum esse , sed unum , & idem ; dicentes , quod lecto in Synodo Ephesina Nicae-
no Symbolo , intelligitur lectum & Constantino-
politanum . Hoc utique Latini de se ipsis adferere
possunt . Quia etsi Romanum Symbolum quo ad
verbalem dictionum expositionem longe discrepet a
Constantinopolitano , & in multis a Nicaeno ,
quemadmodum & illud Constantinopolitanum ; at-
tamen quum aliter se non habeat circa sensum , &
veritatem , iure meritoque censendum unum &
idem cum Nicaeno , & Constantinopolitano ; & le-
cto Nicaeno , & Constantinopolitano aequum est
existimari lectum & hoc nostrum Romanum .

XVI. Panditur ipse sensus , quandoquidem
verba prohibitionis in Concilio Ephesino factae ,
sunt eadem circa mentem , cum verbis , quae pro-
fert Paulus , scribens ad Galatas , nempe : *Licet*
nos , aut Angelus de Coelo evangelizet vobis ,
praeterquam evangelizavimus vobis , anathema sit ,
& haec Apostolica verba Graeci quoque adfirmant
intelligenda esse , de eo quod contra evangelizabi-

F tur .

ἐναντίας πίψεως ; Ἀλλ' ὠτεπώγουσιν ὡς ἐπειδὴ με-
τὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου κώλυσιν , αὐτὴ ἡ τῆς ἐν Ἐ-
φέσῳ Συνόδου κώλυσις ἔπεται , φαίνεται αὐτὴ ἡ β'.
κώλυσις πλέον σημαίνειν , τοῦτ' ἔστι πᾶσαν ἀνάπτυξιν .
Ἀλλὰ παρακαλῶ , τί περικιτέρω σημαίνει ἡ αὐτὴ κώ-
λυσις τρίτον ἐπαναληφθεῖσα ἐν τῇ δ'. Συνόδῳ ; τί
τέταρτον ἐν τῇ ε' . ; τί ε' ἐν τῇ ς' . ; τί ς' . μνη-
μονευθεῖσα ἐν τῇ ζ' . ; Ἐπειδὴ τοῖνυν τσσαυτάκις
ἐπαναληφθεῖσα μετὰ τὴν τρίτην Σύνοδον , οὐδὲν πλέον
σημαίνειν δύναται παρ' ὃ ἐσήμηνεν ἐν αὐτῇ τῇ Γ' .
ἐμοίως δικαῖόν ἐστι λέγειν , ὡς οὐκ ἄλλο σημαίνει τῶν
ἀποστολικῶν ῥημάτων ῥημάτων ἐκείνων ἐκείνην
ἐσημαίνειν , ἣν βούλονται οἱ Γραικοί , καὶ εἰπαντο αὐ-
τῆσιν ἅπαντα ἀνωτέρω ῥηθέντα . Οὐδὲ δεῖ θαυμά-
ζειν περὶ ταύτης τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ κωλύματος :
ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ πολλάκις ἐπαναλαμβάνονται ἐν ταῖς
νόμοις εἰς μείζονα ἢ διατρανώσιν , ἢ φόβον . Ἀρ-
οὖν καὶ τὸ ἐν Νικαίᾳ σύμβολον οὐκ ἐπαναλαμβάνε-
ται ἐν πάσαις ταῖς Συνόδοις , ὁμῶς καὶ ἐν τῇ Κων-
σταντινουπόλει ; μὴ ποτ' οὖν ἄλλο σημαίνει ἐν τῇ
πρώτῃ ἀναγνώσει , ἢ ἐν τῇ δευτέρᾳ , ἢ καὶ ἐν ταῖς ἄλ-
λαις ; Ἐρῶ πρὸς τοῦτοις , ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ
Συνόδου ἡ κώλυσις ἦν γεγονόςᾳ παρὰ τῶν Ἀγίων Πα-
τέρων , ἢ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος τοῦ λαλοῦντος ἐν
αὐτοῖς , ὡς ἔφη ὁ μακάριος Κύριλλος ἐν τῇ ἐπιστο-
λῇ , ἥς ἡ ἀρχὴ ἑὺφρανέσθωσαν οἱ οὐρανοί . καὶ γὰρ
με-

tur . Quare ergo & ipsi verba illa Synodica pariter de aliena Fide non explicant ? Sed reponunt quod quum post illam Apostoli Pauli prohibitionem altera haec prohibitio Synodi Ephesinae sequatur , manifestum esse videtur secundam hanc prohibitionem maiora significare , hoc est quamcumque expositionem . At peto quid amplius denotat prohibitio tertio repetita in quarta Synodo ? Quid quarto in quinta ? Quid quinto in sexta ? Quid sexto in septima ? Quum igitur toties iterata prohibitio post tertiam Synodum , nihil amplius significare valeat , quam quod exprimit in ipsa tertia ; ita dicere par est non aliud ab Apostolicis verbis indicare ; praesertim si eundem sensum exhibeat , quem Graeci desiderant , & infinita sequantur absurda , superius commemorata . Neque de hac prohibitionis repetitione mirari oportet ; similia enim multoties in legibus iterantur vel ad maiorem explicationem , vel timorem . Numquid & Nicaenum Symbolum non repetitur in caeteris omnibus Synodis , aequae ac in Constantinopolitana ? Ergo ne aliud significat in prima lectione , quam in altera , aut in reliquis ? Dicam praeterea quod ante Synodum Ephesinam prohibitio facta erat a Sanctis Patribus , vel a Spiritu Sancto loquente in ipsis , ut ait B. Cyrillus in Epi-

μετὰ τὰ ῥήματα ἐκείνα , ἵνα μὴ παράβασις γένηται ἐνὸς τοῦ ῥήματος , ἡ συλλαβῆς , ἀποδίδωσι τὸν λόγον· μεμνημένα γὰρ τοῦ λέγοντος , μὴ μέταίμε ὅρια αἰώνα , ἀ ἔθεντο οἱ πατέρες σου · οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες , ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ , καὶ Πατὴρ · Ἐπειδὴ τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀγίον καὶ οἱ Θεοὶ Πατέρες ἐκάλυψαν παραβαίνειν τὰ ὅρια αἰώνια τῶν πατέρων , καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ Ἀπόστολοι παραδεδώκασιν ἡμῖν τὸ Σύμβολον αὐτῶν τὸ ἀποστολικόν , διατὶ οἱ ὑπὸ αὐτῶν , δηλονότι οἱ ἐν Νικαίᾳ Ἐπίσκοποι συναθροισθέντες ἑτέρον ἐποίησαντο Σύμβολον τινα προστιθέντες , καὶ τινα παντάπασιν ἀφαιροῦντες , δηλονότι τὸ κατελθόντα εἰς τὸν αἶον , καὶ τῶν Ἀγίων τὴν κοινωνίαν ;

ἰζ'. Ἐστὶ διατὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος τοσαῦτα προσέθηκε ; Ταύτην γὰρ τὴν ἐκάλυψιν τοῦ προστιθέναι , καὶ ἀφαιρεῖν πρὸ τῆς ἐν Εφέσῳ Συνόδου γένεσθαι , μαρτυρεῖ ὁ μακάριος Κελεσίππος ἐν τῇ πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῇ , ἐν ἣ ἔφη . Τίς ποτε οὐκ ἄξιος ἀναθέματος ἐκρίθη , ἡ προσθέμενος , ἡ ἀφαιρῶν τῆς μετῆς πίσεως , τῆς διὰ τῶν Ἀποστόλων παραδοθείσης ἡμῖν , ἥπερ οὔτε αὗξησιν , οὔτε μείωσιν ἐπιδέχεται . Ἀγνώσκωμεν ἐν ταῖς ἡμετέροις βιβλίαις μηδὲν προστιθέναι , μητ' ἀφαιρεῖν . μεγάλη γὰρ καὶ τὸν προστιθέντα , καὶ τὸν ἀφαιρούμενον συνέχει πονηή . Καὶ καὶ ὁ μακάριος Κελεσίππος , διὰ τῆς μετῆς πί-

Rola, cuius initium: *Laetentur Coeli*, etenim post illa verba, *ne transgressio fiat unius vocabuli, vel syllabae*, sermonem hunc refert: *Meminimus enim eius dicentis: Ne trasgrediaris fines aeternos, quos posuerunt Patres tui, non enim erant illi, qui loquebantur, sed Spiritus Dei, & Patris. Quum igitur coelestis Spiritus, & Sancti Patres prohibuerint transgredi fines aeternos Patrum, & Apostoli, Patres nostri tradiderint nobis eorum Apostolicum Symbolum; quare filii ipsorum, nempe Episcopi Nicaeae congregati aliud Symbolum condiderunt, aliqua addentes, & aliqua penitus auferentes, nempe descendentem ad Inferos, & Sanctorum communionem?*

XVII. Insuper quare Synodus Constantinopolitana tanta adiunxit? Hanc enim prohibitionem addendi, & auferendi ante Synodum Ephesinam factam fuisse testatur B. Caelestinus in Epistola ad Nestorium, in qua dixit: *Quis unquam non dignus est anathemate iudicatus, vel adiciens, vel detrahens plenae Fidei per Apostolos nobis traditae, quae neque augmentum, neque diminutionem suscipit? Legimus in libris nostris, nihil adde, nec detrahe, magna quidem addentem, & detrahentem poena constringit. Et Beatus Caelestinus per plenam Fidem nobis traditam*

πίσως τῆς παρὰ τῶν Ἀποστόλων παραδοθείσης, τὸ
 ἀποστολικὸν αὐτὸ σύμβολον, ὡς αὐτίκα διασαφεῖ λέ-
 γων. Πᾶσα, ἢ παρὰ σου ἀσέβως κηρυχθέντα, ἢ
 καθολικῇ ἀποπέμπεται Ἐκκλησίᾳ, ἀπὸ δὲ τοῦ συμ-
 βόλου τοῦ παρὰ τῶν Ἀποστόλων παραδοθέντος κλαί-
 μεν παρὰ σου ἀφαιρεθῆναι ταῦτα τὰ ῥήματα, ἃ-
 περ ἡμῖν παντός τοῦ βίου, καὶ σωτηρίας ἐλπίδα
 ἐπαγγέλλονται, δηλονότι ὡς ἡ Μακαρία Μαρία εἴη
 Μητὴρ Θεοῦ, ὃ περ δυνάμει ἦν ἐν τῷ συμβόλῳ τῶν
 Ἀποστόλων. Ἀπὸ τούτου φαίνεται, ὅτι ἐν τῷ συμ-
 βόλῳ τῶν Ἀποστόλων οὐκ ἔξει προστίθεναι τι, οὔ-
 τε ἀφαιρεῖν. Χρὴ δὲ νοεῖν ὅσον πρὸς τὸν νοῦν, καὶ
 πρὸς τὴν ἀλήθειαν, οὐ κατὰ τὰ ῥήματα, ἵνα μὴ
 καταδικάσωμεν τὴν ἐν Νικαίᾳ, καὶ τὴν ἐν Κωνσταν-
 τिनουπόλει Σύνοδον, αἱ εἴτε προσέτισαν, καὶ ἀφείλον,
 ὅμως ἐπειδὴ τὸ Θεοτόκος, καὶ τὰ προστιθέντα δυνάμει
 περιέχοντο ἐν τῷ συμβόλῳ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὰ
 ἀφαιρεθέντα οὐκ ἀντεμάχοντο, ἀλλὰ πιστῶς ὡμολο-
 γοῦντο, ὧς ἐλέγχονται, οὐδὲ νομίζονται προστιθεῖ-
 ναι, ἢ ἀφαιρεῖσθαι. Ὅμως μέντοι ἐλέγχεται ὁ Νε-
 στωριος, καὶ νομίζεται ἀφηρμέναι τοῦ συμβόλου τῶν
 Ἀποστόλων, καὶ ἐπὶ τὴν οὐκ ἀφαιρῆν αὐτὰ ῥήματα.
 ἐπειδὴ τὸ Θεοτόκος οὐκ ἔσω ανεπτυγμένως ἐν τῷ ἀ-
 ποστολικῷ συμβόλῳ· ἀλλὰ διότι ἀφαιρεῖ τὸν νοῦν,
 μαχόμενος ταύτῃ τῇ ἀληθείᾳ, ὡς ἡ Μακαρία Μαρία
 εἴη Μητὴρ Θεοῦ, ὃ δῆπου δυνάμει ἐμπεριέχεται ἐν
 τῷ

ab Apostolis , intelligit ipsum Apostolicum Symbolum , ut statim ostendit , dicens : *Omnia quae a te impie praedicata fuere , universalis reiicit Ecclesia ; ex Symbolo autem ab Apostolis tradito plangimus a te haec verba fuisse sublata , quae nobis totius spem vitae , salutisque promittunt , scilicet , quod B. Maria Virgo sit Mater Dei , idque virtualiter erat in Symbolo Apostolorum .* Ex hisce colligitur , Symbolo Apostolico non licere aliquid adiacere , neque aliquid ex ipso adimere . Hoc tamen oportet intelligi quod ad sensum , & veritatem , non vero quod ad verba , ne damnemus Nicaenam , & Constantinopolitanam Synodum , quae etsi addiderint , & abstulerint , tamen quum vox illa *Theotocos* , & alia quae adposita fuere , potentia contineantur in Symbolo Apostolico , & ea quae demta sunt non oppugnarent , sed fideliter profiterentur , ideo non reprehenduntur , neque aliquid addidisse , vel subtrahisse videntur . Verum enim vero reprehenditur Nestorius , & a Symbolo Apostolorum nonnulla detraxisse censetur , etsi verba ipsa non ademerit ; quandoquidem *Theotocos* explicite non extat in Apostolico Symbolo , sed quia sensum evertit , veritati ipsi obfistens ; v. gr. quod Maria Virgo sit Mater Dei , hoc utique

τῷ ἀποστολικῷ συμβόλῳ, ἐνθα γὰρ λέγεται, καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Ὑἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν συλλαβθέντα ἐκ Πνεύματος Ἀγίου, γεννηθέντα ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου, ἔπεται, ἂν ἐγενήθη ἐκ τῆς Μαρίας, ἵνα ἡ Μαρία ἡ Θεοτόκος. Καὶ οὕτως ἀποδέκνυσι τοῦτο ὁ Μακάριος Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς εὐλαβείας καὶ Μοναχοὺς ἐπιστολῇ, ἥτις πρώτη τίθεται ἐν ταῖς πράξεσι τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου.

ἡ. Τελευταῖον ἅπαντα ἀμφιβολία ταύτης τῆς ἀπορίας αἶρεται ἀπὸ τῆς σ. Συνόδου τῆς ἐμνηνεύσης, τινὰ ἂν τρόπον αὐτὴ ἡ κώλυσις ὀφείλει νοεῖσθαι· ἔφη γάρ. Μὴ ἐξεῖναι ἐτέραν τίςιν προφέρειν, γράφειν, συντιθέναι, φρονεῖν, ἢ διδάσκειν, ἢ ἕτερον σύμβολον παραδίδόναι, ἢ καινοφυνίαν, ἢ λέξεως προσθήκην εἰσαγεῖν πρὸς ἀνατροπὴν τῶν ὁρισθέντων. Τοῦτο τοίνυν τοῦ κωλύματος ὄνομα ἔχει χώραν, ὅπου τὰ πειρημένα γίνονται εἰς ἀνατροπὴν τῶν γενομένων ὅρων διὰ τῶν ἁγίων Πατέρων. Καὶ οὐκ θαυμαστόν. Καὶ γὰρ οἱ ὅροι διὰ τοῦτο γίνονται ὥσάν καὶ φυλάττοντο καὶ τηροῦντο, οὐ μὴν ὥσάν ἀνατρέποντο· καὶ δὲ γίνονται τι πρὸς μείζονα ἀνάπτυξιν, καὶ ἐξάπλωσιν διασαφιστίν τε τῶν ὁρισθέντων, τοῦτο οὐ τείνει πρὸς ἀνατροπὴν, ἀλλὰ πρὸς βεβαιώσιν, πρὸς ἰσχύιν, πρὸς περὶ βιβασμόν, καὶ γίνεται κατὰ τὴν νομοθέτου διάνοιαν. Οἱ τοιαῦτα ποιῶντες οὐκ ἄξιοι εἰσὶ ποιῆς, ἀλλὰ γερῶν, καθὼς φησὶν ἡ ἱερὰ γραφή,

que in Apostolorum Symbolo virtute continetur ;
ibi enim legitur : *Et in Iesum Christum Filium
Dei conceptum de Spiritu Sancto, natum ex Maria
Virgine* ; sequitur, si natus fuerit ex Maria Virgine,
quod Maria sit Deipara. Et pariter idipsum ostendit
B. Cyrillus in Epistola ad Religiosos, & ad Mona-
chos, quae prima est in Actibus Synodi Ephesinae.

XVIII. Tandem omnis difficultatis nodus sol-
vitur a sexta Synodo explicante, quomodo prohi-
bitio ipsa intelligi debeat. Dicit enim *non licere
alteram fidem proferre, scribere, componere, te-
nere, vel docere, aut aliud Symbolum tradere,
vel vocis novitatem, vel particulae additamen-
tum introducere ad everfionem rerum definitarum*.
Ergo prohibitionis hoc nomen locum habet, quan-
do praedicta fiunt in destructionem Sanctorum Pa-
trum definitionum. Neque mirum. Definitiones
enim hanc ob causam factae sunt, ut custodian-
tur, & serventur ; non ut destruantur. Si quid
autem sit ad maiorem expositionem, & clariorem
rerum definitarum explicationem, hoc certe mini-
me ad everfionem tendit, sed ad confirmationem,
ad robur, & ad institutionem ; iuxtaque mentem
Legislatoris fit. Igitur qui ita agunt, poena di-
gni non sunt, quinimmo praemio, quemadmo-

G dum

ζη, ὃ διασαφῶν μὲ ζωὴν αἰώνιον ἔξ-ται. Πρὸς δὲ ἄλλοι εἰσὶν ἐπαινοὶ, καθὼς ὁ Κυρίλλος ἡξιώθη, περὶ οὗ εἴρηται ἀνωτέρω, ὁ φανερώτατος, καὶ σαφέστατος ἐκλαμπρύνων τὴν ἐν Νικαίᾳ πίσιν, καὶ πολὺ φῶς πα-
ρασχὼν πρὸς σύνεσιν τῶν εἰρημένων ἐν τῷ ἐν Νικαίᾳ
συμβόλῳ.

Ἰθ'. Διὰ τῶν προειρημένων φαίνεται ἡ λύσις
πρὸς ἐκείνα ἅπερ ἂν προκομίζεσθαι ἐδυνάμετο, ὡς
οὐκ ἔξεστι προστιθέναι, ἢ ἀφαιρεῖν, καὶ πρὸς τὸ
προκομιζόμενον ἀπὸ τῆς τοῦ Κυρίλλου ἐπιστολῆς·
κατ' οὐδένα τρόπον σαλευέσθαι παρὰ τῶν ἐπιτρέ-
πων τὴν ὁρισθεῖσαν πίσιν, τοῦτ' ἐστὶ τὸ τῆς
πίστεως σύμβολον τὸ παρὰ τῶν Ἀγίων Πατέρων τῶν
ἐν Νικαίᾳ ὁρισθέν, οὔτε μὴν ἐπιτρέπομεν ἑαυτοῖς, ἢ
ἐτέροις λέξιν ἀλλάξαι τῶν γεγραμμένων ἐκεῖσε, ἢ
μίαν γοῦν παραβῆναι συλλαβὴν, μεμνημένοι τοῦ λε-
γοντος, μὴ μεταίρει ὅρα αἰώνια, ἀ' ἔθεντο οἱ πα-
τέρες σου, οὐ γὰρ ἦσαν αὐτὰ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ
τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ Πατρός. Οἱ Λατίνοι τοί-
κων οὐ μετεκίνησαν τὸ ἐν Νικαίᾳ σύμβολον, οὔτε
μὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει· μαλλονμενοῦν ἐν πᾶσι
πιστῶς σέβονται, οὐδὲ παραβαίνουσι μίαν λέξιν,
ἢ συλλαβὴν· πάντα γὰρ τὰ ὄντα ἐν τῷ Κωνσταν-
τινουπόλει, ἐστὶ καὶ ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ. Οὐδὲ προσέ-
θεσαν ὅτιων πρὸς ἀνατροπὴν τῶν ὁρισθέντων διὰ τῶν
πατέρων· οὐδὲ γὰρ οἱ πατέρες ποτὲ ὤρισαντο ὡς τὸ

Πρὸς

dum ait Scriptura : *Qui elucidat me vitam aeternam habebit* . Praeterea ii laudem omnem merentur , uti Cyrillus honore dignus habitus fuit , de quo superius diximus , qui clarissime , plenissimeque Nicaenam Fidem declaravit , multamque attulit lucem ad intelligentiam eorum , quae in Symbolo Nicaeno dicta sunt .

XIX. Ex hisce enarratis solutio profuit eorum quae in medium adferri poterant , videlicet , quod non licet addere , vel auferre , & ad obiecta ex Cyrilli Epistola : *Nequaquam permittimus ab aliquibus variari fidem definitam , hoc est Symbolum Fidei a Sanctis Patribus Nicaeae constitutum : neque cerse permittimus ipsis , vel aliis vocem immutare earum rerum , quae ibi scriptae sunt , neque ullam Syllabam praeterire , memores dicentis : Ne transgrediaris fines aeternos , quos posuerunt Patres tui . Non enim erant illi , qui loquebantur , sed Spiritus Dei , & Patris* . Latini igitur nec Symbolum Nicaenum , neque Constantinopolitanum depravarunt . Immo in omnibus fideliter venerantur , neque in unam vocem , vel syllabam offendunt ; omnia enim quae existunt in Constantinopolitano , sunt & in Romano . Neque aliquid addiderunt ad everfionem rerum per

Πνεῦμα οὐκ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι · μαλλονμενούν
ἐν τῇ ἐξουχθείσῃ ἐπιστολῇ πρὸ τοῦ προσηρημένου
ὄρου ἔφη ὁ Κύριλλος · τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀΐγιον εἶναι
Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ, καὶ προχεῖσθαι παρὰ τοῦ Υἱοῦ,
κατάτερ παρὰ τοῦ Πατρὸς · καὶ ὅτι ἐστὶ παρ' αὐ-
τοῦ τὸ Υἱοῦ, μᾶλλον αὐτῇ ἢ λέξις ἢ τοῦ Υἱοῦ ἐστὶ
πρὸς διατράνωσιν, καὶ ἀναπτύξιν τῆς ἀληθείας, ἢ
τῆς ὁρθῆς πίστεως, καὶ πρὸς ἐξάπλωσιν τῶν συν-
επτυγμένων περιεχομένων ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπό-
λει συμβόλῳ, ὡς ἐν ἰδίῳ καιρῷ, τοῦ Ἀγίου Πνεύ-
ματος βοηδοῦντος, διασαφηθήσεται · Καὶ ὅτι ἡ κώ-
λυσις αὐτῇ, περὶ ἧς λέγει αὐτῇ ἡ ἐπιστολή, μὴ μέ-
ταιρε ὅρια καὶ τὰ λοιπὰ, ὅ μόνον ἀποβλέπει τὸ σύμ-
βολον, ἀλλὰ τὴν οἰκονομὴν διδασκαλίαν οἷον δὴ ποτε Ἀ-
γίου Πατέρων. οὗσαν γὰρ ἀλήθειαν αὐτὴν οὐκ ἔξ-
εστι παραβῆναι, ὅτι ἡ ἀλήθεια οὐ δύναται σκαλεύ-
εσθαι · τί οὖν; ἄραγε οἱ τῶν προηγησαμένων πα-
τέρων παῖδες, καὶ πάλοι, καὶ νῦν, ἢ εἰς τὸ ἐξῆς
παρέλειψαν, ἢ παραλείψουσι τῷ προστιθέντι ταῖς
διδαχαῖς τῶν πατέρων, ἀναπτύσσοντες, καὶ διασα-
φῶντες ταύτας, καὶ ἕτερα λέγοντες τῇ ἀληθείᾳ
σύμφωνα; ἢ διὰ τοῦτο ἄξιον εἶσι λογίζεσθαι παρα-
βῆται; ἀπὸ τοῦτο φαίνεται ἐν τῷ συμβόλῳ τοῦ
Ἀγαθῶνος, καὶ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας τὸ ὀνγκνω-
σθῆναι ἐν τῇ ε'. Συνόδῳ, ἐν τῷ εἰκὶ τὰ μάλιστα
πλείονα προστιθῆναι τῶν οὐκ ὄντων ἐν τῷ ἐν Κωνσταν-

Sanctos Patres definitarum. Non enim tunc Patres illi decreverunt Spiritum Sanctum non procedere a Filio; immo in allata Epistola ante praedictam definitionem Cyrillus ait: *Spiritum Sanctum esse Spiritum Filii, & procedere a Filio, quemadmodum & a Patre*; & quia a Filio ipso procedit, particula *Filioque* potius est ad declarationem, & veritatis, rectaeque Fidei expositionem, & ad ea explicanda, quae in Symbolo Constantinopolitano implicite continentur, uti opportuno tempore, annuente Spiritu Sancto, perspicuum erit. Et quoniam prohibitio illa, de qua loquitur ipsa Epistola: *Ne transgrediaris fines* &c. non solum respicit Symbolum, sed quamcumque aliam doctrinam quorumlibet Sanctorum Patrum; veritatem enim ipsam existentem non licet variare, quia veritas mutationem admittere non potest, quid ergo? Numquid Filii Patrum, qui praecesserunt, & olim, & modo, & in posterum deliquerunt, vel delinquent addentes Patrum doctrinis, explicantes, & explanantes illas, & alia docentes veritati consona, vel idcirco digni sunt, qui delinquentes existimentur? Absit omnino. Hoc manifestum est in Symbolo Agathonis, & Occidentalis Ecclesiae lecto in sexta Syno-

no-

τινυτόλει συμβόλῳ, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον διατρανοῖ ἑαυ-
τὸν τῷ ὅρῳ τῆς καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς πί-
στεως κρατεῖν, καὶ παραδίδόναι, καὶ ὅλη ψυχῆς φυ-
λακῇ συντηρεῖν. Καὶ διὰ τούτων ἀπεκρίθημεν ἔτι πρὸς
τὸ προκημιζόμενον ἀπὸ τῆς προειρημένης ἐπιστολῆς
τοῦ Ἀγαθῆτος λέγοντος ὅτι μὴδὲν περαιτέρω τῶν
κανονικῶς ὀρισθέντων μαλινθεῖν, ἢ ἐναλλαγῇ, ἢ προσ-
θεῖναι, ἀλλ' ἐν ῥήμασι, καὶ νοήμασιν ἀμετακίνητα
διαμένειν. Ἀρῖστα δὲ ἑαυτὸν διασαφεί τιθέμενος
συμπλεκτικῶς ἐν ῥήμασι, καὶ νοήμασιν, ἀμετακίνη-
τα διαμένειν ὅτι μὴ γὰρ σαλεύηται καὶ μιαινε-
ται τὸ νόημα, ἡ οὐσία τῆς πίστεως, καὶ αὕτη ἢ
διάνοια οὐκ ἀμβέβεται ὅπερ ὡς εἶπον αὐτίκα ἀπα-
δείκνυσι καὶ γὰρ εὐθὺς προφέρει τὴν ὁμολογίαν
τῆς ἑαυτοῦ πίστεως, καὶ τῶν δυτικῶν τινὰ προσ-
τιθεμένων, ἣν ὁμολογίαν ἡ αὕτη σύνοδος ἐδοκίμασεν.
Ἀφ' οὗ φαίνεται, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀγαθῆτος κω-
λύοντος τὴν προσθήκην, καὶ τῆς Συνόδου κυρούσης
ἦν, ὡς ἂν μὴδὲν προστεθεῖν, μὴδὲν ἀμειφθεῖν κατὰ
τῆς ὑγιεῖς διανοίας, καὶ τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως.
Ἀντίτοις λέγει λόγους τινὰς τοὺς δι' ἐμοῦ ἀνωτέρῳ
προκημισθέντας ἀπὸ τῶν ἐπιτολῶν τοῦ Κυρίλλου,
καὶ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, μὴ συμ-
βαίνειν, ὅτι μὴ τῇ γεγονῶσιν ἐν Ἐφέσῳ κωλύσει.
Ἀποκρίνομαι, ἵνα πᾶσαι αἱ κωλύσεις τῶν ἐπο-
μένων Συνόδων συμβαίνουσιν ἐκείνῃ καὶ παρ' ἐκείνης
δο-

nodo, cui etſi permulta adiciat eorum, quae in
 Conſtantinopolitano nequaquam exiſtunt, nihilo-
 minus declarat ſe definitiones Catholicae, & Apo-
 ſtolicae Fidei tenere, tradere, & tota animae cu-
 ſtodia eas conſervare. Itaque reſponſum etiam
 fuit ad id quod obiicitur ex praefata Agathonis
 Epiftola dicentis: *Ut nihil ultra eorum, quae ca-
 nonice definita ſunt, corruptum fuerit, vel muta-
 tione, vel additione, ſed in verbis, & in ſenſi-
 bus immutabilia perdurant.* Optime autem ſe
 ipſum manifeſtat copulate ponens & in verbis,
 & in ſenſibus firmiter perſeverare; niſi enim im-
 mutetur, vel depravetur ſenſus, eſſentia Fidei,
 & ipſe ſenſus variare non poteſt, quod ſtatim,
 ut aiebam, oſtendit. Illico enim proſert ſuae Fi-
 dei confeſſionem, & Occidentalium nonnulla ad-
 dentium, quam confeſſionem Synodus adprobavit.
 Ex quo eruitur, ſcopum Agathonis additamentum
 omne prohibentis, & Synodi confirmantis eſſe,
 ut nihil adiciatur, nihilque immutetur contra
 verum ſenſum, & rectae Fidei veritatem. Si quis
 autem dicat argumenta, quae ſuperius attuli ex
 Epiftola Cyrilli, & ex actis Synodi Ephesineae,
 non convenire niſi prohibitioni factae Ephesi;
 reſpondeo: quum omnes ſequentium Synodorum
 Epi-

δοκῶσιν ἔχειν τὴν γίνεσθαι, ἀκολουθῶν ἐστὶ τὴν αὐ-
τον νοῦν ἔχειν ἐκείνας, ὃν ἔχει καὶ ἡ ἐν Εἰσέσει κώλυ-
σις, δηλονότι ἵνα κῆται περὶ πίστεως ἐναντίας, καὶ
ἀλλοτρίας τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως, καὶ ἀληθείας.

κ'. Τελευταίον εἰς κατασκευὴν τῶν προειρημέ-
νων ἐπάγεται κἀκεῖνο, τὸ πραχθὲν ἐν τῇ ἐν Εἰσέ-
σει β'. Συνόδῳ τῇ διεστραμμένῃ κατὰ Φλαυιανοῦ, καὶ
Εὐσεβίου τοῦ Δοριλαίου, καὶ ἐν τῇ ἐν Χαλκηδόνι
Συνόδῳ κατὰ Διοσκόρου, καὶ Εὐτυχοῦς, καὶ τῶν
ἐμφορόνων. Οἱ Φλαυιανὸς ἡμολογησάσης τῆς ἀληθείας,
ἐδόξαζε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἶναι ἐν δυ-
σὶ, καὶ ἐκ δύο φύσεων. Οἱ δὲ Εὐτυχοῦς ἐν μιᾷ
μόνον λέγων, μὴδ' ἄλλο κρατεῖν, ἢ τὸ ἐν Νικαίᾳ
σύμβολον. ἀνέγνω τοῦτο ἐν αὐτῇ ἐν Εἰσέσει β'. Συ-
νοδῳ. Οὐ ἀναγνωτθέντος φησὶν. ἑαυτὸν ἐν ἐκείνῳ
θέλειν καὶ ζῆσαι, καὶ ἀποθανεῖν, καὶ ὅτι περὶ
δύο φύσεων οὐ περιέχεται ἐν τῷ ἐν Νικαίᾳ συμβό-
λῳ, καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐν Εἰσέσει πρώτην Συνόδον οὐκ
ἔστιν ἐκεῖνον προστίθεναι, ἢ ἀφαιρεῖν. Ἐν ὅσῳ
ταῦτα ἐλέγοντο ἐν Χαλκηδόνι, Εὐτέβιος τοῦ Δοριλαίου
ἔφη. Εἰψεύσατο. οὐκ ἔστιν ὁ ὅρος τοιοῦτος, οὐκ
ἔστι κανὼν τοῦτο διακλεῦναι. σημαίνων ὅτι οὐκ ἔστι
ἡ κώλυσις. τῷ ἀναπτύσειν, καὶ ἐξαπλοῦν τὴν ἀλη-
θείαν. Ἀλλ' οὐκ ἐπελεβετο τοῦτο ἡ ἐν Χαλκηδόνι
Συνόδος, μάλλον Διογένης Ἐπίσκοπος Κυζίκου ἔφη,
εὐθύς κατὰ τῷ Εὐτυχοῦς προκαμίζων. ὁλοφύως ἔφη
τὴν

❧ (LVII.) ❧

prohibitiones illi conveniant , & ab illa originem ducere videantur , consequens est illas eundem habere sensum , quem habet & Ephesi prohibitio , videlicet ut intelligatur de fide contraria , & aliena a Nicaena Fide , & veritate .

XX. Tandem in confirmationem praedictarum rerum adducitur & illud , quod in secunda Synodo Ephesina damnata actum fuit contra Flavianum , & Eusebium Dorilaei Episcopum , & in Chalcedonenſi Synodo adverſus Dioſcorum & Eutycheten , cuiusque adſectas . Flavianus facta veritatis confeſſione , ſentiebat *Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſſe in duabus , & ex duabus naturis* ; Eutyches autem *in una tantum* , dicens , *nihil aliud tenere quam Symbolum Nicaenum* . Hoc recitavit in ipſa ſecunda Synodo Ephesi habita . Quo lecto dixit , *ſe in illo velle vivere , & mori* ; tum quod *de duabus naturis nihil exſtat in Symbolo Nicaeno* , tum etiam quia juxta primam Synodum Ephesinam non licet illi addere , vel adimere . Dum haec legerentur in Chalcedonenſi Synodo , Eusebius Dorilaei Episcopus dixit : *Mentitus eſt , non eſt huiusmodi definitio , non eſt Canon qui hoc iubeat* ; indicans nullam eſſe prohibitionem explicandi , & exponendi veritatem . Atque

H.

hoc

τὴν ἐν Νικαίᾳ προτέταξε Σύνοδον . ἔλαβι γὰρ
προσθήκας ἀπὸ τῶν Ἀγίων Πατέρων διὰ τὸν διασφα-
μένον νοῦν τῶν αἰρετικῶν , καὶ προσετέθη τὸ ἐκ Πνύ-
ματος Ἀγίου , καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου . Ἐπειτα
τοῦδεῦτεν πῶς ὁ Διόσκορος μετὰ πάντων σχεδὸν τῶν
ἐν Ἐφέσῳ συνελθόντων κατέϊλε τὸν Φλαυιανὸν , καὶ
τὸν Εὐσέβιον , ἐκθίμενος ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτοῦ , ὅτι
ἐποίησαν κατὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου , ἥτις ὑπὸ ποι-
νῇ καθαιρέσεως κωλύει τὴν προσθήκην , καὶ τὴν ἀφαίρε-
σιν τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως . ἔλεγε γὰρ τὸν Φλαυια-
νὸν προστεθεικέναι τῷ συμβόλῳ λέγοντα , τὸν Χριστὸν
ἐν δυσὶ φύσεσιν . ὅπερ οὕτως ἀνεπτυγμένως κατὰ τὸν
Διόσκορον , ἐν τῷ συμβόλῳ οὐ περιέχεται . Πάντες
Ἐπίσκοποι οἱ αὐτοὺς ὑπογεγραφότες ἐν τῇ προειρη-
μένῃ ἀποφάσει τῆς καθαιρέσεως , ταύτην ἀποδεδώκασι
τὴν αἰτίαν , ὅτι αὐτοὶ οὗο ὁ Φλαυιανὸς τε , καὶ ὁ Εὐ-
σέβιος προσέθεσαν ἐν τῷ ἐν Νικαίᾳ συμβόλῳ κατὰ
τῆς κωλύσεως τῆς ἐν Ἐφέσῳ γενομένης . Ἐν ὅσῳ
ταῦτα ἀνεγνωσέκτο , οἱ Ἀνατολικοὶ , καὶ οἱ ἄλλοι
Αἰγύπτιοι Ἐπίσκοποι εἶπον ἀντάθεμα τῷ Διοσκόρῳ .
Ταύτῃ τῇ ὥρᾳ κατακριθεὶς ὁ Διόσκορος , ἡ κήρυξις
ἐαυτοῦ , καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Διοσκόρου , καὶ οἱ ἐαυτοὺς
ὑπογεγραφότες Ἐπίσκοποι , ἀμολόγησαν ἡμαρτημένας ,
καὶ συγγνώμην ἐζήτησαν . Διὰ τούτων φαίνεται , ὅτι
οὐ κωλύεται ἡ οἰασῶν ἐνάπτυξις , ἡ σαφήνεια τῆς ἀλη-
θείας , καὶ τῆς ὁρθῆς πίστεως . Καὶ ἐπειδὴ περ οἱ
Γραι-

hoc Synodus Chalcedonenſis minime reprehendit ; Immo Diogenes Epifcopus Cyzici , ſtatim inſurgens contra Eutycheten , *doleſe* , inquit , *praepoſuiſſe Nicaenam Synodum* . Accepit enim additamenta a Sanctis Patribus propter pravum Haereticorum Intellectum , & additum eſt *de Spiritu Sancto ex Maria Virgine* . Ex quo ſequitur qua ratione Dioſcorus cum omnibus fere , qui Ephesi conveniant , Flavianum , & Euſebium damnavit , exponens in ſuo libello , quod contra Synodum Ephesiſinam egerant , quae ſub poena damnationis vetat adiciere Nicaenae Fidei , ab eaque detrudere . Dicebat enim , *Flavianum Symbolo addidiſſe , conſitentem Chriſtum in duabus naturis* ; quod tam explicite iuxta Dioſcorum in Symbolo non continetur . Omnes Epifcopi , qui praefato contra Flavianum libello haereſeos damnato ſe ipſos ſubſcripſerunt , eandem protulere rationem , quod hi duo Flavianus , & Euſebius Symbolo adiecerant contra prohibitionem in Nicaena Synodo emanatam . Quum haec legerentur , Orientales , & alii Aegyptii Epifcopi dixerunt Anathema Dioſcoro . Hac hora damnatus eſt Dioſcorus , cuiusque auctoritas , & Dioſcori libellus , & Epifcopi , qui ſe illi ſubſcripſerant , conſeſſi ſunt ſe peccaſſe , & veniam petiere . Ex
qui-

Γραικοὶ εἰώθασιν ἄσμενοι χρεῖσθαι παραβολαῖς, προσ-
τίθηναι τοῖς πρειρημένοις τούτῳ τὸ παράδειγμα. Εἰ-
παγγέλλομαι σοὶ δεῦναι τῇ αὖριον ἡμέρᾳ τὸν χιτῶ-
να τούτου, ὃν φέρω, καὶ οὐχ ἕτερον, ἀλλ' οὐδὲ τού-
τῳ προσθήσω τι, ἢ ἀφαιρήσω. Ὅτι δὲ ὁ χιτῶν οὗ-
τος ἀπὸ τοῦ συνεχροῦς χρήσεως κοινοτόν ἔχει ἐν ἑαυ-
τῷ, καὶ ῥύτους τινὰς, ἐκτινάσσω αὐτὸν ἀπὸ τοῦ
κοινοτοῦ, καὶ πλύνω, καὶ ἀπομάττω τοὺς ῥύτους,
ποιῶμενος τούτον καθάρων, καὶ λαμπρόν. βουλόμε-
νος δὲ τούτῳ σοὶ ἀποδῶναι, ἀράγε δυνήσῃ εἶπεν
παραβιβάζειν ἐμὲ τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ οἷονεῖ ἕτερον
διδόντα χιτῶνα ἰδιῶς τούτου, ὅτι τούτον ἀτεμαζόμενον;
καὶ ὅτι τούτου ἀφείλον τι, ἐπεὶ περ ἀφείλον τοὺς
ῥύτους; ἢ προσθήκη τι λαμπρότερον ποιησάμενος;
Οἶμαι οὐδένα ἂν εὐρεθῆναι τὸν τὰ τοιαῦτα οὐχ ὅτι
λέγοντα, ἀλλὰ μὴ δὲ διανοοῦμενον. Ἐπεὶ γὰρ ἡ
οὐσία τοῦ χιτῶνος οὐ μεταβάλλεται, οὐδέντε ἀπ'
αὐτοῦ ἀφαιρεῖται, ἢ προστίθεται ἐναντίον τοῦ φυσι-
κοῦ αὐτοῦ εἶδους, συνιστάται τὸν αὐτὸν ἐκείνου εἶναι
χιτῶνα, καὶ οὐχ ἕτερον, οὔτε ἐμὲ ἐπιτλήξεως ἄξιον,
ἀλλὰ τιμῆς, καὶ χαρίτων ὁμολογίας τὸν τούτον λαμ-
πρότερον πεποιηκότα, καὶ καθαρώτερον. Καὶ εὖ λέ-
γω ταῦτα ὥτανεῖ ἐν τῇ καθολικῇ πίστει δοξαζόμενον
εἶναι τοῦ τυχοῦτος κοινοτοῦ, ἢ ῥύπου, ἀτείη, ἀλλὰ
διὰ τὴν οὐκ ὀρθὴν νήσιν τινῶν ἐδέχστε τὸν Κύριλλον,
τὸν Λέοντα, καὶ τοὺς ἄλλους ἁγίους Πατέρας, ὃν ἀνω-
τί-

¶ (LXI.) ¶

quibus perspicuum est , quod quaelibet explicatio , sive veritatis , & rectae Fidei declaratio minime prohibetur . Et quoniam Graeci libenter parabolis uti solent , iis quae usque modo dicta sunt , exemplum hoc addo . Promitto me die crastino daturum tibi tunicam hanc , quam fero , & non aliam ; neque huic aliquid vel adiciam , vel auferam . Verum quum haec tunica ex assiduo usu pulverem , & sordes aliquas in se habeat , ipsam a pulvere excutio , & sordes abluo , & abstergo , eamque mundam , & nitidam reddo . Dum autem illam tibi tradere opto , an dicere poteris me promissa non facere , & aliam fere impertiri tunicam , eo quod ipsam deterfi ? aut ab illa aliquid detraxisse , quoniam sordes elui ? aut aliquid addidisse , quandoquidem nitidiorem reddidi ? Neminem inventum iri existimo ne dum haec dicentem , sed ne cogitantem quidem . Etenim quum substantia tunicae non immutetur , & nihil ab illa auferatur , neque quid contrarii naturali tunicae formae addatur ; consequens est ipsam illam esse tunicam , & non aliam , neque me reprehensione dignum , sed honore , & gratiarum actione , eo quod fecerim illam pulcriorem , nitidioremque . Verum non haec disputo ac si in Catholica Fide pulvis ,

τέρω ἐμψόζημεν , μάλλον τὴν αὐτὴν πίστιν ἐκλαμπρύναι , καὶ διασαφῆσαι , καὶ τοὺς ῥύπους , εὗς οἱ οὐκ ὀρθῶς φρονούντες προστιθέναι ὑπεικνόντες τῇ πίστει , τῇ διασαφῆσει τῆς ἀληθείας , καὶ ταῖς τῶν Γραφῶν μαρτυρίαις ἐκμαζασθαι . Πέραν γὰρ οὗν τοῦ λόγου ποιουμένου ὡς μὴ μὴ δεῖν διαλέγεσθαι περαιτέρω ὅτι εἴπερ ἔξῃν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ προστιθέναι τὸ ῥῆμα ἐκεῖνο , τὸ ἐκ τοῦ Τίου , ἀλλ' εἴτερ ἐστὶν ἀληθές , ὡς τὸ Πνεῦμα Ἁγίον ἐκ τοῦ Τίου ἔκπορεύεται . Εἰ μὲν οὖν οἱ Γραικοὶ ἀποδείξουσιν , τούτο μὴ εἶναι ἀληθές , ὁμολογήσω ἐπικικώς , ὡς οὐκ ἔξῃν προστιθέναι ὅτι εἰ δὲ οὐ διητήσονται ἀποδείξαι τούτο , ἀλλὰ μάλλον ἀποδειχθήσεται ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γραφῆς , καὶ τῶν μαρτυριῶν τῶν Ἁγίων πατέρων , οὗς ἡ Ἐκκλησία ἔστεργε , τούτο ἀληθές εἶναι , ὡς ἀνωτέρω λαμπρῶς ἀποδείκνυται , φανήσεται , μηδενὶ νόμῳ τουτοὶ κεκωλύσθαι ἐν τῷ συμβόλῳ τίθεναι ὅτι καὶ τοσηκαῦτα γενήσεται μεταξὺ Γραικῶν τε , καὶ Λατίνων ἢ ἀγία ἐνώσις , καὶ ἡ ἐφετὴ ὁμόνοια , καὶ ἔσονται ἀδελφοὶ ποθεινότατοι , οἱ πάλαι γιγνοῦντες , καὶ εἶναι ὀφείλοντες . Ὅ χαρίσαι ἀξιώσειεν αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγίον , ὃ Θεὸς τῆς ἀληθείας , καὶ Παρκλητῆς , ὃ ζῇ , καὶ βασιλεύει σὺν Πατρὶ , καὶ Ἰῶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν .

¶ (LXIII.) ¶

vis , aut macula esse possit , abfit ; sed propter pravam nonnullorum sensum , necesse fuit Cyrillum , Leonem , aliosque Sanctos Patres , quos superius memoravimus , ipsam Fidem apertius declarare , & explicare , fordesque , quas non recte sentientes adiacere Fidei conabantur , per veritatis expositionem , & Scripturarum testimonia abstergere . Finis igitur sit habiti sermonis . Existimo enim de hac re non amplius differere oportere : Siquidem licuit Romanae Ecclesiae adponere particulam hanc *Filioque* , quum verum sit Spiritum Sanctum ex Filio procedere . Si igitur Graeci ostenderint hoc falsum omnino esse , confitebor & ego addere haud licitum fuisse . Quod si hoc evincere minime poterunt ; immo ex Sacra Scriptura , & testimoniis Sanctorum Patrum , quos Ecclesia dilexit , id verum esse declarabitur , ut superius aperte demonstratum fuit , adparebit a nulla lege prohibitum fuisse hoc Nicaeno Symbolo adiacere ; atque interim unio sancta , & optata concordia inter Graecos , Latinosque oritur , & erunt fratres desideratissimi , qui olim fuerunt ; & esse debent . Quod donare dignetur ipse Spiritus Sanctus , Deus veritatis , & consolationis , qui vivit , & regnat cum Patre , & Filio in saecula saeculorum . Amen .

